
DOI: <https://doi.org/10.47960/2303-7431.27.2022.7>

UDK: 728(497.5 Zagreb)“1937“

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 15. I. 2022.

Prihvaćeno: 13. IV. 2022.

ZDRAVKO MATIĆ

Hrvatsko vojno učilište “Dr. Franjo Tuđman”, Zagreb

zdravko.matic71@gmail.com

GRADNJA STAMBENO-POSLOVNE ZGRADE NAPRETKOVE ZADRUGE U ZAGREBU

Sažetak

Autor je na temelju neobjavljena arhivskog gradiva i recentne literature istražio kako je započela, tekla i završila gradnja Napretkova Zakladnog doma – popularna Napretkova nebodera na spajanju Gajeve i Bogovićeve ulice u Zagrebu, čiji je cijeli projekt financirala Središnja uprava Napredak iz Sarajeva. Arhitektonski projekt s troškovnikom izradio je ugledni zagrebački arhitekt Stjepan Planić, a odobrili su ga Gradsko vijeće Grada Zagreba i njegov potpredsjednik Teodor Kaufman 16. prosinca 1936. godine. Gradnja nebodera započela je početkom kolovoza 1936. godine, a završila u listopadu 1937. godine. Dozvolu za uporabu sedmerokatnice s tavanskim stanovima u Bogovićevoj ulici br. 1, podignutu na osnovi građevinske dozvole broj 162. 909-XVI-1936. od 5. kolovoza 1936. godine, odobrilo je Gradsko poglavarstvo 30. prosinca 1937. godine.

Ključne riječi: gradnja; stambeno-poslovna zgrada; Napredak; Zadruga; Zagreb; Sarajevo

Uvod

Hrvatsko kulturno društvo Napredak iz Sarajeva nastalo je početkom 20. stoljeća. Njegovo osnivanje veže se za 1902. godinu kada je

najprije u Mostaru 14. rujna 1902. godine osnovano Hrvatsko potporno društvo za siromašne đake i naučnike, a već 11. studenoga 1902. godine osniva se Hrvatsko društvo za namještanje djece na zanate i u trgovinu u Sarajevu.¹ S obzirom na to da su oba društva, mostarsko i sarajevsko, programski bila gotovo identična, dogovoreno je njihovo zajedničko djelovanje. Nakon niza pregovora ujedinjena su oba društva na Trećoj Glavnoj skupštini Napretka održanoj 9. lipnja 1907. godine.²

Društvo je od 1914. godine promijenilo ime u Hrvatsko prosvjetno kulturno društvo Napredak, a na Godišnjoj skupštini 29. lipnja 1922. godine dogovoreno je da nosi ime: Hrvatsko kulturno društvo Napredak. Donesena su nova društvena *Pravila* koja su odredila i usmjerila rad društva u budućnosti. U svome 120 godina dugu kulturno-prosvjetnom radu Napredak je ostvario zavidne rezultate koji su se ogledali u školovanju brojnih generacija učenika i studenata iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske; stipendiranju i pomaganju siromašnih učenika i studenata osnivanjem zakladnih društava, ferijalnih saveza, obilježavanju brojnih godišnjica iz hrvatske povijesti, održavanju raznih tečajeva iz područja gospodarstva, ekonomije kao i okruglih stolova, plesnih večeri i književnih susreta.

Jedna od najvažnijih odluka Središnje Uprave Napredak iz Sarajeva bila je širenje Napretkovih organizacija izvan Bosne i Hercegovine, poglavito u Hrvatskoj i drugim krajevima novouspostavljene Države Slovenaca Hrvata i Srba, kasnije Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Kraljevine Jugoslavije, kada su već utemeljene brojne podružnice HKD-a Napredak kako u sjevernoj Hrvatskoj tako i u Dalmaciji. U svojoj skoro dva desetljeća dugoj tradiciji djelovanja i na području Hrvatske od 1921. do 1949. godine uspio je, unatoč brojnim zaprekama vladajućih režima,

¹ Bosna i Hercegovina (BiH), Arhiv Bosne i Hercegovine (ABiH), fond: Hrvatsko kulturno društvo *Napredak* (HKDN), ZMF BiH. Pr. 19/1902., 2.1.1902. godine, Arh. br. 1, Sarajevo - Zemaljska vlada za BiH - izvještaj Beča o osnivanju potpornog društva u Mostaru; ZMF BiH. Pr. 5733/1902 28.4.1902. godine; BiH, ABiH, fond: HKDN, ZMF BiH Pr. 14345/1903. 14.11.1903. godine Arh. br. 7, Sarajevo - Zemaljska vlada za BiH - Pravila "Hrvatskog društva za namještanje djece u zanate i trgovine".

² BiH, ABiH, fond: ZVŠŠ 18 - 278/5. 1909., 4.6.1909. godine, Arh. br. 43, Beč - Zajedničko ministarstvo financija i Zemaljska vlada za BiH - odgovor na ustroj Napretka u Sarajevu i Mostaru.

na svojim programskim načelima ostvariti postavljene ciljeve i zadivljujuće rezultate. Sve zapreke na koje su nailazili nisu mogle zaustaviti Napretkov rad, koji je temeljito i sustavno radio na reformi prosvjetne i kulturne politike u Kraljevini Jugoslaviji, prosvjedovao protiv svakoga napada na hrvatski narod i kulturna dobra kao i protiv svakoga pokušaja ometanja rada bilo koje hrvatske prosvjetne ustanove.

Jedna od glavnih djelatnosti HKD-a Napredak bila je gradnja konvikata, stambeno-poslovnih zgrada i domova zakladnoga tipa. Jedna od najljepših zgrada sagrađena je u glavnome gradu svih Hrvata, Zagrebu, a nosila je ime Napretkov Zakladni dom.

1. Inicijativa za gradnju Napretkova Zakladnog doma u Zagrebu

Ideja o gradnji Napretkova Zakladnog doma, odnosno stambeno-poslovne zgrade Napretkove zadruge u Zagrebu, datira još od 1928. godine kada se na 24. redovitoj Godišnjoj Glavnoj skupštini Hrvatskoga kulturnog društva Napredak održanoj od 1. do 4. srpnja 1928. godine u prostorijama Hrvatskoga pjevačkog društva Trebević i Napretkova konvikta Kralj Tomislav raspravljalo i o gradnji Napretkova Đačkog doma i Napretkova Zakladnog doma u Zagrebu. Na skupštini se razgovaralo o mogućnosti i načinu financiranja tih važnih projekata. Neke od važnijih grana djelovanja Napretka bile su podupiranje hrvatskih ustanova, širenje prosvjete i uspostava domova. Upravo je izgradnja hrvatskih domova bila bitan element programa rada, jer je ocijenjeno da bi rad u mjestima gdje nema domova bio usporen na svim poljima Napretkova djelovanja.³

I na redovitoj skupštini Glavne podružnice Napretka u Zagrebu održanoj 2. lipnja 1928. godine definirano je da se započne gradnja Napretkova doma zbog potrebe, ali i zato što je fond već raspolagao iznosom od 50.000,00 dinara te su dobili besplatno zemljište na području Zagreba. Naravno, treba razlikovati ideju o gradnji Napretkova doma za đake

³ BiH – ABiH fond: Hrvatsko kulturno društvo *Napredak*, Opći spisi 2359 – 2793, 1928. godina, kut. br. 52., dok. br. 2682, Izvješće SUN-a Sarajevo.

i studente od Napretkova Zakladnog doma o čemu se, također, razgovaralo. Na Godišnjoj skupštini Glavne Napretkove podružnice Zagreb održanoj 14. srpnja 1928. godine izabran je novi Upravni odbor koji su činili: predsjednik dr. Petar Ramljak, odvjetnik, potpredsjednik ing. Stjepan Crneković, dir. Gradske plinare, potpredsjednik II. Feliks Weselowski, pravnik, tajnik dr. Franjo Rešetarić, sudski pristav, blagajnik dr. Aurel Sertić, odvjetnik, odbornici: Anka Dinagli, Ljubica Hećimović, dr. Edo Danda, dir. Eksploatacije d. d., dr. Jozo Dujmušić, profesor, mr. Nikola Ivanišević, ljekarnik, Vlado Bunoza, pravnik, Marko Topić, student šumarstva i Pero Škorput, pravnik.⁴

Zagrebački delegat dr. Aurel Sertić 27. na Glavnoj skupštini HKD-a Napredak koja je održana je 5., 6. i 7. srpnja 1931. godine u Sarajevu izvijestio je i službeno da je Općina Grada Zagreba poklonila zemljište za gradnju Napretkova Đačkog doma na jednome od najljepših mjesta novoga dijela grada, Tuškancu. Nakon toga nije se više raspravljalo ni o gradnji Napretkova Đačkog doma ni o gradnji Napretkova Zakladnog doma. O svemu se šutjelo gotovo cijelo desetljeće.⁵

Dolazak na čelo glavne podružnice Hrvatskoga kulturnog društva Napredak, Zagreb, dr. Ante Vrgoča i veletrgovca Viktora Sedmaka, kao drugoga službenog potpredsjednika Upravnoga odbora, u mnogome će utjecati na rad i aktivnosti Napretkove podružnice Zagreb.

To se napose odnosilo na gospodarski aspekt Napretka jer je, između ostaloga, došlo do znatna rasta financijskih prihoda. Naime, na sjednici održanoj 20. lipnja 1936. godine dotadašnji predsjednik dr. Josip Horvat podnio je ostavku, a za novoga predsjednika izabran je dr. Antun Vrgoč.⁶ Za novoga delegata s pravom sudjelovanja u radu Središnje Uprave

⁴ BiH – ABiH fond: Hrvatsko kulturno društvo *Napredak*, Opći spisi 2359 – 2793, 1928. godina, kut. br. 52., dok. br. 2682, Zagreb - Podružnica Napretka – izvještaj.

⁵ BiH – ABiH fond: Hrvatsko kulturno društvo *Napredak*, Opći spisi 2604 – 2988, 1931. godina, kut. br. 79 – 1931., dok. br. 2770, Zagreb - Podružnica *Napretka* – izvještaj.

⁶ BiH – ABiH fond: *Napredak*, Opći spisi 3803 – 4322, 1936. kut. br. 115, dok. br. 4322, Zagreb, Izvještaj; 1., HKDN - 121 Opći spisi HKDN, 2001 – 2873, 1937. godina, kut. br. 121 - 1937. godina, dok. br. 2156, Zagreb – Podružnica Napretka – izbor predsjednika Podružnice dr. A. Vrgoča, 20. lipnja 1936. – izvještaj, 1.; Vrgoč, Antun, hrvatski farmaceut (Gunja, 30. VIII. 1881 – Zagreb, 8. VIII. 1949). Doktor znanosti. Profesor farmakognozije (1924. – 1945) na Farmaceutskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Uz nastavni rad zaslužan je i za razvoj

Napredak (SUN) jednoglasno je izabran Viktor Sedmak koji je bio dugogodišnji član HKD-a Napredak te je više puta biran u Glavni odbor podružnice. Zagrebačka je podružnica od svoga osnutka uživala velik ugled te je imala velik broj podupiratelja i članova koji su željeli dati svoj prinos podružnici. Prema dostupnim arhivskim podacima i financijskim izvješćima za 1934. godinu imala je ukupan prihod od 115.801,68 din, a za 1935. godinu prihodi su iznosili 189.885,29 din. Iste godine ukupni rashodi iznosili su 128.403,39 dinara, dok je podružnica raspolagala s iznosom od 55.035,00 din.⁷

Iz *Zapisnika* s 32. redovite Glavne godišnje skupštine Napretka održane u Sarajevu od 5. do 7. srpnja 1936. djelovala je i Sekcija za konvikte koja je s posebnim zanimanjem pratila izlaganje Viktora Sedmaka, delegata iz Zagreba, koji je govorio o nužnosti izgradnje konvikta za visokoškolce u Zagrebu. Središnja Uprava Napretka u Sarajevu smatrala je da je izgradnja konvikta vitalna potreba naših akademičara te je jednoglasno usvojila sve prijedloge zagrebačke podružnice.⁸ U izvješću sekcije za prijedloge ističe se uloga bivšega predsjednika dr. Josipa Horvata koji je bio na čelu podružnice pet godina zbog čega mu se SUN na poseban način zahvalio. U istome izvješću spominje se i pjevački zbor Napretkove podružnice Zagreb, što je svojevrsna novost s obzirom na insuficijentnost arhivskoga gradiva. Prema *Pravilima* Društva novoizabrani predsjednik glavne Napretkove podružnice Zagreb *de iure* postao je potpredsjednik SUN-a Sarajevo te je mogao redovito pratiti

znanosti na području farmakobotanike, a bavio se i farmaceutskom kemijom te poviješću pripreme i primjene ljekovitoga bilja u liječenju bolesti. Autor je prvoga modernog hrvatskog udžbenika farmakognozije *Uputa u farmakognoziju* (1931.) te *Farmakografije* Banovine Hrvatske te ujedno Bosne i Hercegovine (1940.). Kao povjesničar ljekarništva najčešće je obrađivao teme o djelovanju ljekarnika i ljekarničke službe. Sudjelovao je u izradbi I. izdanja Jugoslavenske farmakopeje. VRGOČ, Antun. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 13. 6. 2020. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=65472>>.

⁷ BiH – ABiH fond: *Napredak*, Opći spisi 1002 – 1499, 1936. godina, kut. br. 110, dok. br. 1003, Zagreb – Podružnica Napretka – izvještaj, 1.

⁸ BiH – ABiH fond: *Napredak*, Opći spisi 3803 – 4322, 1936. kut. br. 115, dok. br. 4322, Zagreb – Izgradnja Napretkova konvikta, Zagreb – Podružnica Napretka – izvještaj, 8.

sve sjednice SUN-a i predlagati dnevne točke za sjednice kao i aktivno sudjelovati u svim raspravama. Jedno od ključnih pitanja koje se dugo verbaliziralo bilo je pitanje gradnje Napretkova Zakladnog doma.⁹

Početak gradnje Napretkova Zakladnog doma vezuje se uz 1936. godinu i tadašnji Upravni Odbor glavne Napretkove podružnice Zagreb.¹⁰ Upravo je taj Odbor umnogome zaslužan za izgradnju Napretkova nebotera u Bogovićevoj ulici, koja je zbog svoga grandiozna izgleda nazivana i “bojni brod”.¹¹ Financijski je gotovo cijeli projekt definirala i financirala sredstvima Središnja Uprava Napredak, Sarajevo. Treba naglasiti da je već od 1923. godine djelovalo i povjereništvo Napretkove zadruge u Zagrebu, a od 23. listopada 1934. i *de iure* podružnica Napretkove zadruge za osiguranje, štednju i privredu u Sarajevu (NN 257/1934), sa sjedištem u Zagrebu koja je imala 135 mjesnih povjerenika, a na organiziranju zadruge radilo je šest stalnih organizatora i revizora.¹² Broj

⁹ BiH – ABiH Fond: *Napredak* Opći spisi 8 – 499, 1938. g., kut. br. 125, dok. br. 448, Zagreb – I. Zapisnik sjednice Upravnog odbora glavne Podružnice od 7. lipnja 1937. godine.

¹⁰ BiH – ABiH Fond: *Napredak*, Opći spisi 815 – 999, 1937. godina, kut. br. 118, dok. 917, Zagreb - Podružnica Napretka – izvještaj, 1, Odbor su činili: predsjednik dr. Ante Vrgoč, sveučilišni profesor, I. potpredsjednik dr. Milan Dečak, odvjetnik, II. potpredsjednik Viktor Sedmak, trgovac, I. tajnik Većeslav Zrnc, privatni činovnik, II. tajnik Josip Plaček, privatni činovnik, I. blagajnik Vladimir Czus, privatni činovnik, II. blagajnik Zvonimir Mayer, privatni činovnik, odbornici: Petar Grgec, profesor, Drago Juračić, novinar, dr. Stjepan Landikušić, Milan Mazalin, profesor u m., Filip Mrnjavčić, odvjetnik, dr. Božidar Murgić, činovnik banske uprave, Đuro Simon, graditelj, zamjenici: Vid Balenović, profesor, Artur Zdenković, kapetan u miru, dr. Rudolf Crnčić, sudac, Dr. Josip Dumandžić, odvjetnik i Ivica Mandl, krojač. Nadzorni odbor: Petar Dilberović, Dr. Ante Filipančić i Vilko Kučan, zamjenici: Marko Leventić i Sadik Zildžić.

¹¹ *Napredak*, hrvatski narodni kalendar za 1940., Sarajevo, 1939., 297.

¹² HR – HDA, Zagreb, Fond: 618 – *Zadruge na području Hrvatske (1923 – 1949.)*, Savez napretkovih zadruga Sarajevo. Podružnica u Zagrebu, Odluka, Okružni kao trgovački sud u Zagrebu upisao je 23. listopada 1934. podružnicu u Zagrebu Napretkove zadruge za osiguranje, štednju i privredu u Sarajevu (NN 257/1934). Time je stekla status pravne osobe i započela svoje djelovanje na području kotar Jastrebarsko, Pisarovina, Velika Gorica, Samobor, Dugo Selo, Sv. Ivan Zelina, Donja Stubica i Zagreb. Njezina nadležnost kao i svih podružnica bila je: primati od zadrugara i nezadrugara novac na štednju uz što povoljnije uvjete, uzimati novac u zajam, davati zadrugarima zajmove uz što povoljnije kamate, obavljati svakovrsne doznake, isplate i naplate uz providbu prema posebnom nalogu za stanoviti slučaj i stalno prema punomoći za periodične uplate i isplate, primati na čuvanje razne ostave, obavljati poslove osiguranja jedino za račun Napretkove zadruge za osiguranje, štednju i privredu z.s.o.j. u Sarajevu u svojstvu njezina povjereništva, u kojoj je zadruga i bila začlanjena (NN 145/1937).

zadrugara porastao je iste godine na oko 6 500 članova. U to vrijeme zadrugari su imali 12.080 udjela po 2 000 dinara, imovina Zadruga bila je 16.865,657,00 dinara, a ostvarena je dobit od 175.429,80 dinara od čega je Središnjoj Upravi Napretka ustupljeno 10 %.¹³

Prema podacima iz arhiva razvidno je da su financijski najbolje kotirale Napretkove podružnice u Sarajevu, Zagrebu, Dubrovniku, Banjoj Luci, Mostaru i Osijeku. Ukupan promet podružnica u 1936. godini iznosio je 63.613.807,20 dinara, a sveukupan promet iznosio je 431.988.058,21 dinara. Imovina zadruga iznosila je ukupno 30.874.407,63 din.¹⁴ Financijska konstrukcija predviđena za gradnju bila je zatvorena i sve je bilo spremno za početak gradnje novoga reprezentativnog Napretkova Zakladnog doma u glavnome gradu svih Hrvata. Trebalo je pronaći arhitekta s iskustvom i napraviti arhitektonski projekt sa statičkim proračunom nosive konstrukcije i troškovnikom radova kako bi se formalno udovoljilo zahtjevima gradskih vlasti u Zagrebu.

2. Lokacija i zemljište za gradnju Napretkova nebodera

Lokacija i zemljište na kojemu je sagrađen Napretkov zakladni dom u Bogovićevoj 1 u Zagrebu bilo je gradsko zemljište koje se nalazilo neposredno uz tzv. Zakladni blok kako su ga definirale tadašnje gradske vlasti s kraja 30-ih godina prošloga stoljeća i koji je sačinjavao cijeli kvart stambeno-poslovnih najamnih zgrada i to između Gajeve, Ilice,

¹³ *Napredak*, kalendar za 1935., Sarajevo, 1934., 123-129.

¹⁴ HR – HDA, Zagreb, Fond: 618 - *Zadruga na području Hrvatske, Savez napretkovih zadruga Sarajevo*. Podružnica u Zagrebu, Napretkova zadruga za osiguranje, štednju i privredu z. s. o. j. u Sarajevu – Podružnica u Zagrebu, Napretkova Zadruga imala je svoje podružnice u svim većim gradovima Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Zagrebačka Napretkova zadruga je krajem 1933. imala učlanjeno 6.061 zadrugara s uplaćenih 1.371.240 dinara udjela. U grani životnoga osiguranja bilo je ukupno 4.585 polica s osiguranom glavnicom od 66.883.043 dinara. Od požarnoga osiguranja bile su 664 police s osiguranom glavnicom od 85.321.525,51 dinara. Zabilježen je veliki porast u svim vrstama štednje. Godine 1934./1935. Napretkova zadruga imala je 250 povjereništava, a radilo je 55 stalnih namještenika. Poslovna dobit za 1934.godinu iznosila je 150.783,00 dinara. Godine 1936./1937. broj zadrugara Napretkove zadruga popeo se na 10.561 koji su imali 1.903.780 dinara udjela. Podijeljen je 3.551 zajam u vrijednosti 19.114.202 dinara. Ukupni promet je bio 431.988.058,21 dinara a ukupna imovina 90.874.407,63 dinara.

Petrićeve i Bogovićeve ulice, kao i južno od nje, koje su sagrađene između 1932. i 1937. godine. One prema mišljenju brojnih arhitekata i povjesničara umjetnosti predstavljaju visok doseg hrvatske arhitekture između dvaju svjetskih ratova te su kao takve zaštićeno kulturno dobro Grada Zagreba. Na istome prostoru nekoć su bile sasvim druge zgrade kao što je Zakladna bolnica koje su mnogi smatrali “sramotom i ruglom grada.”¹⁵

Upravo su zato gradske vlasti razmišljale o rušenju istih i gradnji novoga, modernog kompleksa zgrada koji će dati ljepšu *impresiju* ne samo za stanovnike grada nego i turiste, ali koji će imati i svoju fundamentalnu svrhu javne namjene.¹⁶ Stoga je u listopadu 1929. godine donesen zakon o zakladi Zakladna bolnica u Zagrebu, osnovanoj “u cilju podizanja, uređenja, upravljanja i unapređenja Zakladne bolnice.”¹⁷

Za sve te građevinske aktivnosti trebala je potpora politike, društva, struke i cijele javnosti.

Da bi se uopće moglo krenuti s realizacijom cijeloga projekta, bilo je nužno formirati Zakladni odbor koji je bio sačinjen od predstavnika utemeljitelja, koji su već na prvoj sjednici potvrdili prodaju zemljišta, povjerali izradu parcelacijske osnove gradskom Građevnomu odjelu-grada

¹⁵ VLADIMIR BAZALA, Povijest zagrebačkih bolnica, *Acta historica medicinae, pharmaciae, veterinae*, Zagreb, 1969., str. 1-2 i 147.-162., Bolnica se morala preseliti izvan grada, na Šalatu gdje je kupljeno zemljište na kojemu je sagrađena nova zgrada Medicinskog fakulteta.

¹⁶ Natječaj za rušenje bolnice raspisan je 28. siječnja 1931. godine, a na njega javilo se pet ponuđača. Ugledne građevinske tvrtke zagrebačkih Židova Pollak & Bornstein, Adolf i Ernest Ehrlich i Dubsky i drug tražile su po milijun dinara, a nepoznati građevinski poduzetnik Dragutin Peška iz Soblinca pokraj Sesveta samo 135.000 dinara. Bila je to senzacionalna ponuda, pa se i zagrebački tisak pitao otkud milijunska razlika među ponudama za rušenje stare Zakladne bolnice. Zaklada se odlučila za senzacionalnu ponudu Dragutina Peške, posjednika iz Soblinca pokraj Sesveta. Rušenje starih zgrada bolnice je službeno započelo 16. veljače 1931. i trajalo je dva mjeseca. Cjelokupno rušenje nadzirao je gradski inženjer Vladimir Juranović., TAMARA BJAŽIĆ KLARIN, 2010. Zakladni blok u Zagrebu – Urbanističke i arhitektonske odlike, *Prostor* br.2., Zagreb, 2010., str. 322-355.

¹⁷ *Odluka o Zakladnoj bolnici je stvarno pala*, 1929. *Jutarnji list*, 18. srpnja 1929.; *Tekst zakona o zakladi 'Zakladna bolnica u Zagrebu'*, 1929. *Jutarnji list*, 29. kolovoza 1929.; TAMARA BJAŽIĆ KLARIN, 2010. Zakladni blok u Zagrebu – Urbanističke i arhitektonske odlike, *Prostor* br.2., Zagreb, 2010., str. 324.

Zagreba i donijeli odluku o raspisivanju međunarodnoga natječaja.¹⁸ Grad je inzistirao na definiranju preciznih projekata od javnoga interesa putem javnoga natječaja te zapriječavanje kupovine cjelokupnoga zemljišta samo jednoj osobi. Upravo to je bilo jamstvo da će Zaklada osigurati svim investitorima jednake uvjete za ulaganje. Tome je u mnogoome utjecalo i širenje pojasa za gradnju na Bogovićevu, Petrićevu i Gajevu ulicu. Time je zemljište bilo fizički podijeljeno na dva dijela na kojima je bilo moguća gradnja reprezentativnih zgrada Zakladnoga tipa.¹⁹

Javni natječaj u ime Zakladnoga odbora raspisalo je Gradsko poglavstvo 6. studenoga 1929. godine i bio je otvoren u skladu sa zakonom trideset dana.²⁰ Natječaj je bio formatiran na način da se od ponuđača zatražilo da dostave idejni projekt – kako urediti središte grada, odnosno graditi gradsku vijećnicu i uredske prostorije ili zdanje s rentabilnim sadržajima poput trgovina, ureda i stanova te prihodom od najma relativno brzo povratiti uložena sredstva. Na natječaj se javilo ukupno 25 ponuđača od kojih je tek nekolicina bila prihvatljiva.²¹ Natječaj je mladima bio prva prilika za afirmaciju u Zagrebu i, stoga, ključan događaj u kronologiji prihvaćanja nove arhitekture. No, natječajna zadaća – parcelacija zemljišta, utvrđivanje građevnoga pravca i gabarita buduće izgradnje – znatno je ograničila primjenu njezinih načela. Početkom siječnja 1930. godine Odbor je odlučio nagraditi projekte Drage Iblera, Milovana Kovačevića, Zdenka Strižića te tvrtke Sunko & Jungmann, tj.

¹⁸ Željka Čorak, *U funkciji znaka: Drago Ibler i hrvatska arhitektura između dva rata*, Zagreb, Centar za povijesne znanosti, Odjel za povijest umjetnosti – Društvo povjesničara umjetnosti, Zagreb, 1981.

¹⁹ T. BJAŽIĆ KLARIN, *n. dj.*, str. 326.

²⁰ Raspis natječaja za Zakladni blok, 1929. *Trg bana Jelačića, Zagreb, Narodne novine*, br. 9. str.29., Zakladni odbor bio je sastavljen od pet predstavnika utemeljitelja gradske općine, Savske banovine, Ministarstva socijalne politike i narodnog zdravlja, Zagrebačke nadbiskupije i Prvostolnog kaptola. Prva sjednica je održana 18.10.1929.

²¹ *Za parcelaciju građevnog bloka bolnice na Jelačićevom trgu stiglo je 25 osnova*, 1930. *Jutarnji list*, 19. studenoga 1930., Na natječaj su stigle i dvije ponude iz Berlina, Leipziga i Pariza. O izboru prihvaćenih ponuda odlučivao je Odbor koji su činili: Edi Šen, Aleksandar Freudenberg, Stjepan Hribar, Mate Jurković i Juraj Denzler. Početkom siječnja 1930. godine Odbor je odlučio nagraditi projekte: Drage Iblera, Milovana Kovačevića, Zdenka Strižića te tvrtke Sunko & Jungmann, tj. Dioniza Sunka i Rudolfa Jungmanna. Radovi Josipa Pičmana i Stjepana Planića bili su otkupljeni.

Dioniza Sunka i Rudolfa Jungmanna. Radovi Josipa Pičmana i Stjepana Planića bili su otkupljeni.²²

U konačnici cilj Zaklade bio je zaraditi što više novca od prodaje zemljišta za gradnju nove bolnice, ali i središtu grada dati novi izgled koji će biti u funkciji javnosti. Zemljište se prodavalo po parcelama sjeverno i južno od Bogovićeve ili cijelo za 25 milijuna dinara. Međutim, nakon prvoga natječaja nije bilo previše zainteresiranih. Najtiražnije zagrebačke dnevne novine *Jutarnji list* i *Novosti* zauzele su suprotne pozicije. Zagrebački *Jutarnji list* raspisao se o natječaju koji je okarakterizirao kao natječaj koji nije polučio nikakve rezultate.²³ Natječaj se ponovio u još dva navrata, 1930. i 1931. godine, ali opet bez velikih i očekivanih rezultata.

Upravo zato raspisana je javna licitacija u ožujku 1931. godine, ali opet Zakladni odbor i gradske vlasti nisu bili zadovoljni. Parcele zemljišta koje su bile u ponudi nisu bile prodane, štoviše stigao je niz ponuda s puno nižim financijskim ponudama od očekivanih. Za kupnju pojedinačnih parcela javilo se jedanaest ponuđača, a neki iz inozemstva nudili su mogućnost da bi kao strani investitori Gradu isplatili 25 milijuna dinara za zemljište i na njemu podigli multifunkcionalan najamni objekt koji bi nakon amortizacije ulaganja za 18 ili 20 godina prešao u vlasništvo Grada, međutim to nije dojmilo gradsku vlast.²⁴

Druga licitacija raspisana je odmah nakon što je prva poništena, početkom srpnja 1931. godine. Bile su određene minimalne cijene svih parcela, ovisno o položaju, rangiranih u tri platna razreda. Najskuplje su bile ugaone i iličke parcele. Prodavalo se 11 parcela jer se Zaklada odlučila, potaknuta peticijom 20.000 vjernika, izgraditi vlastitu stambeno-poslovnu zgradu s kapelicom i lokalom prikladnim za ljekarnu na ugaonoj

²² *Isto*, str. 326.

²³ *Raspis natječaja za parcelacionu osnovu građevnog bloka Zakladne bolnice na Jelačićevom trgu*, 1931. *Jutarnji list*, 14. ožujka 1931.; *Parcelacija i izgradnja prostora današnje Zakladne bolnice*, 1930. *Novosti*, 24. travnja 1930.

²⁴ *Licitacija gradilišta na Jelačićevom trgu. U svemu podnešene 3 ponude za 4 parcele*, 1931. *Jutarnji list*, 20. ožujka 1931., Zaprimljene su i tri ponude za kupnju i izgradnju čitavoga zemljišta: građevne tvrtke Braća Carnelutti d. d. udruženog s belgijsko-švicarskim bankovnim konzorcijem, Dušana Plavšića u ime Karla Seidela iz Dresdena i njemačko-američkoga kapitala te arhitekta Stevana Savića iz Chicaga.

parceli Ilica – Petrićeva, pa je ta parcela izuzeta od prodaje. Ovaj put ponude su dali samo zagrebački tvorničar Levin-Mavro Schlenger, tvrtka Neumann & Cernjak, jedna banka i inž. Jaroslav Havliček pa je licitacija ponovno poništena 30. prosinca 1931. godine.²⁵

Treća je licitacija održana 16. travnja 1932. godine te je konačno počela željene rezultate.²⁶ Na održanoj sjednici 23. ožujka Zakladni je odbor prije održane licitacije potvrdio prodaju prve parcele na temelju prošlogodišnje licitacije tvorničaru Levinu-Mavru Schlengeru. Tri parcele prodane su Maxu i Jelisavi Gunsberg (Gajeva 2, Petrićeva 7 i Bogovićeva 4), po jednu kupili su Alkalay (Gajeva 2b) i sefardska obitelj Hahn iz Sarajeva (Bogovićeva 2), a kasnije (1936.) i Vajda (Bogovićeva 1b). Gradska štedionica kupila je zemljište na uglu Gajeve i Ilice (1934.). Napretkova zadruga iz Sarajeva (Bogovićeva 1) i Središnja zadruga za osiguranje stoke (Petrićeva 3) te obitelj Šepetanc (Petrićeva 5) kupili su gradilište tek 1936. godine. Neizgrađene su ostale parcele nebodera i Bogovićeva 1a. Svi su kupci dobili precizne upute o budućem izgledu svojih zgrada bez obzira na unutrašnju dispoziciju prostorija, od visine krovna vijenca preko izvedbe pročelja prizemlja i mezanina u staklu do visine parapeta i dimenzije prozora na katovima.²⁷

Napretkova zadruga iz Sarajeva na javnoj licitaciji održanoj 7. rujna 1935. godine kupila je parcelu u Bogovićevoj 1, k.č. 3234/1 zku br. 14492 na kojoj je sagrađen Zakladni dom Hrvatskoga kulturnog društva *Napredak*. U to su vrijeme u Zagrebu živjeli i djelovali i arhitekt Dionis Sunko,²⁸ koji je 1911. godine projektirao Napretkovu palaču u Sarajevu,

²⁵ *Licitacija gradilišta na Jelačićevom trgu. U svemu podnešene 3 ponude za 4 parcele*, 1931. *Jutarnji list*, 20. srpnja 1931., Neki autori navode da je druga javna licitacija bila usmena i održana 17. kolovoza 1931. godine. Određene su i minimalne cijene svih parcela, ovisno o položaju, rangiranih u tri platna razreda., T. BJAŽIĆ KLARIN, *n. dj.*, str. 325.

²⁶ *Prodana prva parcela Zakladnog bloka*, "Jutarnji list", 21 (7236), Zagreb, 1932., 7.

²⁷ T. BJAŽIĆ KLARIN, *n. dj.*, str. 322-355.

²⁸ Dionis Sunko, hrvatski arhitekt (Sisak, 30. IX. 1879. – Zagreb, 20. XII. 1935.). Diplomirao 1902. godine na Visokoj tehničkoj školi u Karlsruheu. Od 1909. djelovao u Zagrebu. U ranim projektima primjenjivao oblike sjevernonjemačke arhitekture, os. umjerene secesije, i ostvario građevine u okvirima eklektičnoga shvaćanja arhitekture: Anatomski zavod Medicinskoga fakulteta na Šalati (1909.) i trgovačko-stambena zgrada Isis u Hatzovoj ulici (1918. – 1820.) u Zagrebu, Zemaljska bolnica u Pakracu (1909.), Biskupsko sjemenište u Đakovu (1912. – 1914.), Sokolski dom u Bjelovaru (1912.), zgrada Kotarske oblasti u Sisku (1913.

kao i arhitekt Stjepan Planić, koji se i sam natjecao za projektiranje zgrada iz projekta Zakladnog bloka Grada Zagreba koje bi imale svoj odsjaj i opće društvenu vrijednost.

Prema arhivskim dokumentima posao projektanta dobio je Stjepan Planić također putem javnoga natječaja 1935. godine.²⁹ U skladu sa zahtjevima gradskih vlasti i gabaritima koje je Grad odredio sagradili su Zakladni dom – neboder u Bogovićevoj 1, koji će biti u funkciji dugi niz desetljeća građanima grada Zagreba s vrlo preciznom namjenom.

Projektiranje nebodera, kao i njegova gradnja mogu se rekonstruirati na temelju sačuvana i do sada neobjavljena arhivskoga gradiva.³⁰

3. Stjepan Planić – projektant Napretkova Zakladnog doma

Arhitekt Stjepan Planić bio je projektant Napretkova Zakladnog doma, odnosno ugrađene najamne poslovno-stambene zgrade Napretkove zadruge u Zagrebu. U popisu njegovih djela nalazi se i zgrada u Bogovićevoj 1 u Zagrebu za koju se navodi da je projekt dobio putem javnoga natječaja objavljena početkom 1935. godine odmah nakon što su zemljište kupile gradske vlasti.³¹ Kako je točno došlo do suradnje između Središnje Uprave Napretka Sarajevo, Glavne Napretkove podružnice Zagreb i arhitektonskoga ureda Planić, teško se može nazrijeti. Naime, u arhivu ne postoji pisana korespondencija između Napretka i Planića, ali

– 1914). Najuspjelije su mu reprezentativne građevine nastale u Zagrebu potkraj karijere, u duhu ekspresivne figuracije *art décoa*: hotel Esplanade u Mihanovićevoj ulici (1922. – 1924., danas The Regent Esplanade Zagreb), robna kuća i hotel Milinov na Trgu bana Josipa Jelačića (1928. – 1929., danas hotel Dubrovnik). Osim u Hrvatskoj projektirao je banke, hotele i sl. u Sarajevu, Banjoj Luci i Beogradu. Sunko, Dionis. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 25. 11. 2020. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58801>>.

²⁹ U *katalogu izložbe Stjepan Planić* navedeno je 676 autorskih radova/projekata Stjepana Planića. Stambeno-poslovna zgrada “Napretkova zadruga”, natječajni rad / *The “Napretkova zadruga” housing and business building*, Zagreb, Bogovićevo 1, 1936., Projekat nosi redni broj 92., *Popis projekata, Stjepana Planića*, str. 96

³⁰ Grada se čuva Državnome arhivu u Zagrebu i Hrvatskome državnom arhivu u Zagrebu, a samo manji dio u Arhivu Bosne i Hercegovine, Fond: Hrvatsko kulturno društvo *Napredak*.

³¹ *Katalog izložbe Stjepan Planić*, Popis projekata, Stjepana Planića, 96.

u svim skicama i arhitektonskoj dokumentaciji nalazi se njegov potpis iz kojega je razvidno da je on vodio cijeli projekt Napretkova Zakladnog doma od samoga početka do kraja kao i nadzor gradnje zgrade u Bogovićevoj ulici.³²

Stjepan Planić rođen je 27. prosinca 1900. godine u Zagrebu u roditelja oca Stjepana i majke Marije (rođ. Božiček). U Zagrebu je završio osnovnu školu, a zatim srednju Graditeljsku školu 1920. godine, slijedeći svoga oca koji se čitav život kao zidar bavio gradnjom stambenih objekata. U razdoblju od 1927. do 1931. godine studirao je arhitekturu kod prof. Drage Iblera na Odjelu za umjetničku arhitekturu Akademije likovnih umjetnosti gdje je diplomirao 1935. godine i stekao naslov akademskoga arhitekta.³³

Praksu je stjecao na raznim projektima radeći prvo u atelijeru R. Lubyenskoga od 1920. do 1923., a zatim od 1923. do 1927. godine kao voditelj gradilišta tvrtke Ivančić i Wolkenfeld gdje je ostvario i nekoliko manjih projekata, primjerice u Zagrebu stambena zgrada na Mačekovu trgu kbr 4. 1925., uređenje lokala Kollmann i Laokon, Ilica 33 i 35 od 1929. do 1930., i to u sklopu rada u vlastitome atelijeru od 1927. godine.

Kao arhitekt propagirao je modernu arhitekturu svoga vremena, a na njega je snažno utjecalo doba siromaštva nakon Prvoga svjetskog rata. Zato njegovu arhitekturu najviše odlikuju funkcionalnost, ekonomičnost, praktičnost te humanistička i socijalna dimenzija.³⁴

³² HR – Državni arhiv u Zagrebu, (dalje: HR – DAZG), fond: 1123 - Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, *Napretkov zakladni dom*.

³³ Intervju sa arhitektom, Stjepanom Lončarićem, unukom Stjepana Planića, Zagreb, 25. 11. 2020.; Planić, Stjepan. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 7. 11. 2020. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=48581>>.

³⁴ Budući da je rođak njegove supruge Ljudevit Šolc bio pravnik i ministar u vladi NDH, Planić je spletom okolnosti dobio zadatak da projektira fontanu i tri minareta i tako adaptira Meštrovićev Dom likovnih umjetnika u džamiju. Budući da je bio autor graditeljskoga simbola ustaškog režima, u sorealizmu nije imao dozvolu za rad. Prema sjećanju njegova unuka Stjepana Lončarića: "Boris Bakrač, bivši partizan i ministar graditeljstva u tadašnjoj SRH, spasio je njegova djeda od logora, a baku od likvidacije." Planić je zatvorio atelje, zaposlio se u državnoj tvrtki i radio škole, đачke domove, kupališta, zadružne i kulturne domove. Planić je gotovo dva desetljeća, sve do 1968. kada je dobio Nagradu *Vladimir Nazor*, bio prešućivani arhitekt i živio u anonimnosti. Čak ni u stručnome tisku o njemu i o njegovoj arhitekturi nije bio objavljen ni jedan tekst. O njemu je tada prvi počeo pisati Radovan Ivančević u

Svoje stručno arhitektonsko iskustvo stjecao je u Ministarstvu građevina od 1950. godine u Glavnoj direkciji građevinarstva Narodne Republike Hrvatske, zatim Državnome sekretarijatu za poslove narodne privrede NRH, od 1956. godine u Sekretarijatu za opće privredne poslove, od 1959. godine u Sekretarijatu za građevinarstvo i urbanizam, od 1962. godine u Sekretarijatu za industriju i građevinarstvo te od 1965. do umirovljenja 1970. u Republičkome sekretarijatu za urbanizam, stambene i komunalne poslove.³⁵

Godine 1931. nastupio je kao gost, a od 1932. do 1935. kao član na izložbama socijalno angažirane skupine *Zemlja*, organizirajući analitičke, problemske izložbe (*Selo*, 1934; *Izgradnja periferije*, 1935) koje naglašavaju humanističku zadaću arhitekture. Odlikuje ga sposobnost stvaranja novih arhitektonskih oblika na spoju internacionalnoga funkcionalizma i domaćega organskoga umjetničkoga shvaćanja, među kojima su mnogobrojne zgrade javne namjene i ugrađene stambene zgrade, ali prevladavaju obiteljske kuće. Njegovi glavni projekti i realizacije nastaju većinom 1930-ih i antologijska su djela hrvatske moderne arhitekture.³⁶ Od 1925. do 1927. godine sudjeluje s L. Horvatom u natjecajima za zgradu Mirovinskoga zavoda u Mariboru i zgradu pošte u Skoplju, potom radi niz zapaženih, mahom natjecajnih projekata, u čijoj vizualizaciji (ugljen na papiru) surađuje s E. Tomaševićem: u Zagrebu za Zakladnu i kliničku bolnicu na Šalati (1930), Zanatlijski dom (Pantovčak, kbr. 5, 1930, izvedeno), Sokolski dom (ugao Savske ceste i Ul. I. Kršnjavoga, 1930–31), Židovsku bolnicu Y-tlocrta u Petrovoj ul. (1931), prijedlog izgradnje Trga bana J. Jelačića (1930) i parcelaciju Vinovrh (1932) te za Higijenski zavod i Vijećnicu u Banjoj Luci (1930), zgradu

časopisu *Telegram*. Intervju s arhitektom Stjepanom Lončarićem, unukom Stjepana Planića, Zagreb, 25. 11. 2020., <http://arhiva.nacional.hr/clanak/13687/arhitekt-koji-je-oblikovao-moderni-zagreb>. Pristupljeno 7. 11. 2020.

Razgovor s arhitektom Stjepanom Lončarićem, unukom Stjepana Planića, Zagreb, 25. 11. 2020., <http://arhiva.nacional.hr/clanak/13687/arhitekt-koji-je-oblikovao-moderni-zagreb>, Pristupljeno 7. 11. 2020.

³⁵ <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=11909>, Pristupljeno 7. 11. 2020.

³⁶ „Stjepan Planić”, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 7. 11. 2020. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=48581>>.

Mirovinskoga zavoda u Ljubljani (1930), Državnu štampariju u Beogradu (1933) i Narodni dom u Sušaku (1935). Istodobno u Zagrebu izvodi ugrađene najamne i stambeno-poslovne zgrade prema novim regulatornim i građevinskim propisima: stambenu zgradu Zagrebačke ledane (Bauerova ul., kbr. 19, 1931), kuću Mokrović (Draškovićeve ul., kbr. 47, 1932), koja ima sve atribute toga tipa kuće prema novim arhitektonskim shvaćanjima, poput horizontalnih poteza prozora, duboke lođe i krovne terase, zgrade u Harambašićevoj ul., kbr. 13 (1932), Slovenskoj ul., kbr. 5 (1933), Pavletićevoj ul., kbr. 14 (1936), Petrićevoj ul., kbr. 5 (1936), Šubićevoj ul., kbr. 23 (1937), Martićevoj ul., kbr. 47 (1939), Krajiškoj ul., kbr. 11 (1939) i Buconjićevoj ul., kbr. 18 (1939).³⁷

U sklopu Zakladnoga bloka, arhitektonsko-urbanističkoga spomenika razdoblja, podiže i jednu od svojih najpoznatijih realizacija, modrosivu uredsko-stambenu osmerokatnicu Napretkove zadruga (Bogovićeve ul., kbr. 1, 1936) elipsoidnoga tlocrta, s nazubljenim završetkom tornja, koja postaje istaknutim urbanističkim naglaskom središta Zagreba. Njegove jednoobiteljske kuće i vile odlikuju se ekonomičnim i nekonvencionalnim rješenjima, u kojima naglašava značenje smještaja kuće na parceli (što uvučenije od ulice), povoljnu orijentaciju, funkcionalnu povezanost prostorija i okolne prirode. Ističe se tzv. Okrugla vila Fuhrmann u Gornjemu Prekrižju, kbr. 30 (1935), strukturalno jedinstvo artikuliranoga moderniteta i prepoznatih autohtonih vrijednosti, nastala na tipično funkcionalističkome okruglom tlocrtu, s kontinuiranim horizontalnim potezom prozora iznad baze opločene zelenim sljemenskim kamenom i izbačenim armiranobetonskim polukružnim balkonom te sa stožastim krovom i dimnjakom u središnjoj osi oko zamišljena kućnog ognjišta.³⁸ Prema dostupnim podacima arhitekt Stjepan Planić projektirao je više od 700 objekata, a među njima svakako posebno mjesto zauzima i Napretkov neboder u Zagrebu kao projekt Napretkova Zakladnog doma u Zagrebu.

³⁷ Isto.

³⁸ RADOVAN IVANČEVIĆ, Stjepan Planić i avangarda hrvatske arhitekture tridesetih godina, Katalog izložbe, file:///C:/Users/marina/Desktop/Stjepan-Planic_katalog-izlozbe_005-015_uvodnik%20(1).,Pristupljeno: 10.11.2020.

4. Izrada građevinske dokumentacije i gradnja Zakladnoga doma

Kolika je bila briga Središnje Uprave Napretka iz Sarajeva razvidno je iz dokumentacije prema kojoj je već 31. svibnja 1936. godine za gradnju doma u Zagrebu izdvojeno 216.288,00 din, a za plaće djelatnika u Zagrebačkoj podružnici predviđeno je 9.600,00 din. Prema *Pravilima* Društva novoizabrani predsjednik glavne Napretkove podružnice Zagreb postao je potpredsjednik SUN-a Sarajevo te je mogao redovito pratiti sve sjednice SUN-a i predlagati dnevne točke za sjednice kao i aktivno sudjelovati u svim raspravama.³⁹

U službenome dopisu od 18. veljače 1936. godine što ga je Napretkova zadruga iz Sarajeva uputila Gradskomu poglavarstvu u Zagrebu, između ostaloga, ističe se:

Napretkova zadruga moli cijenjeni naslov, da joj prema priloženom idejnom projektu izda principijelno rješenje za izgradnju palače na uglu Gajeve i Bogovićeve ulice. Ovu molbu potkrepljujemo sljedećim razlozima. Po sadržaju prostorija ovo bi imala biti reprezentativna zgrada većeg broja hrvatskih privrednih institucija. Tu bi se nalazile prostorije *Napretkove* zadruge, Saveza Hrvatskih zadružnih štedionica, glavnog saveza hrvatskih privrednih zadruga, Glavne podružnice Hrvatskog kulturnog društva *Napredak* te ostale srodne institucije. U suterenu bila bi smještena restauracija, a u najvišoj etaži prostorije Hrvatskoga kluba, čije bi prostorije služile društvenosti. Mislimo da se takav sadržaj obzirom na narodnu, konstruktivnu vrijednost, treba i vanjskom formom izraziti. Molimo da se glavno tijelo dozvoli visina, koju imade zgrada Mirovinskog fonda, Gradske štedionice i Banovinske štedionice. Ta visina bila bi u okolišnom kompleksu nenametljiva i uobičajena, a ipak za konkretni slučaj reprezentativna. Pošto je zgrada na uglu i zaobljene forme, ona svojom nešto odvojenom visinom nebi mnogo priječila zraku i svjetlu u okolišu.

Vjerojatno je da će u skoroj budućnosti prosječna visina za zgrade u kompleksu Jelačićev trg, Ilica, Preradovićev trg, Bogovićeve ulice biti šesterokatnica ili kako je već danas izgrađivano peterokatnica. Odvajanje od tog prosjeka na uglu osnovano je i na građevinskom zakonu, koji

³⁹ BiH, ABiH Fond: Napredak, Opći spisi 010 – 3488, 1937. godina, kut. br. 122., dok. br. 3160, Zagreb - Podružnica Napretka – izvještaj, 2.

predviđa iznimku za arhitektonske vrijedne objekte, mjesta ili javne institucije. Kako smo uvjereni, da naš slučaj ispunjava sve gore spomenute uslove molimo cijenjeni naslov, da nam što skorije izda povoljno rješenje na ruke naše podružnice u Zagrebu, Varšavska ul. 11. Počeli bi odmah po dobivenom rješenju. Sa osobitim poštovanjem. *Napredak* Zadruga, Sarajevo.⁴⁰

U odgovoru Gradskoga poglavarstva ističe se:

Na dopis Vaše Središnjice od 18. veljače 1936. stavlja Vam se do znanja da je molba glede visine izgradnje Vaše novogradnje na uglu Gajeve i Bogovićeve ulice raspravljana pred Odborom za regulaciju grada, pa Vam se po mišljenju tog Odbora stavlja do znanja, da će se iznimno za tu gradnju dozvoliti visina glavnog vijenca jednaka visini glavnog vijenca zgrade na suprotnom uglu Gajeve i Bogovićeve ulice tj. 24,50 m mjereno od pločnika, na uglu Gajeve ulice i Jelačićevog Trga. Nad ovom visinom dovršiti će se nadogradnja u smislu predložene skice no najviše do visine 28.00 m mjereno od pločnika.⁴¹

Gradsko je poglavarstvo već 11. kolovoza 1936. godine pažljivo razmatralo nacрте koje je priložilo HKD Napredak po arhitektu Stjepanu Planiću za izgradnju nebodera u Bogovićevoj ulici. U odgovoru na Zamolbu ističe se:

Ovi se nacrti odobravaju u smislu građevinske dozvole pod brojem 162909-XVI-1936., po ovlaštenju predsjednika Gradske općine. U Odluci Gradskog poglavarstva Zagreb *Napretkovo*j zadrugi se nadalje ističe: Na temelju uvida u dokumentaciju te komisijiskog uviđaja izvršenoga 29. svibnja 1936. poradi građevinske dozvole, Gradsko poglavarstvo na temelju čl. 96. Građevinskog zakona izdaje građevinsku dozvolu za sedmerokatnicu sa tavanskim stanovima na katastarskoj čestici 9234/1 upisanoj u zemljišnim knjigama br. 14492 k. o grad Zagreb uz uvjete: Građevina

⁴⁰ BiH, ABiH Fond: Napredak, Opći spisi HKDN – 110, 1002 - 1499 1936. godina, kut. br. 110 - 1936. godina, dok. br. 64142-XVII-1936., SUN, Sarajevo, Dopis Napretkove zadruga Sarajevo, Gradskom poglavarstvu Zagreb, 18. veljače 1936.

⁴¹ HR – DAZG, fond: 1123, Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, broj: 162909.XVI-1936., Odluka gradskog poglavarstva od 11. kolovoza 1936.

se ima izvesti točno po odobrenim nacrtima koji se prilažu ovoj dozvoli u 22 primjerka, te prema odobrenim priloženim statičkim računima.⁴²

Prema mišljenju tehničke struke i dopisu od 5. kolovoza 1936. godine izvođač je pozvan da prije kopanja temelja za zgradu i postavu lanterna, ili za koju drugu svrhu, od Uprave Gradske električne centrale zatraži upute gdje se nalazi kabelski vod kako bi se spriječili oštećenja voda i moguća eventualna opasnost za osobe zaposlene kod graditelja. Također se tražilo da se na dan početka građenja javi Gradskomu poglavarstvu najmanje 24 sata ranije i to pismenim podneskom u kojemu trebaju naznačiti i ime izvođača građevine te konačno da 24 sata ranije prijavi dovršenje zidanja temelja do nivelacijske crte radi kontrole ove i regulacijske crte. U skladu s izdanom građevinskom dozvolom investitor/izvođač trebao se pridržavati odobrenih nacрта i statičkih izračuna te na uvid nadležnim inspekcijskim službama po potrebi pokazati građevinsku dozvolu. Nadalje se u dopisu navodi da nakon dovršetka građenja u skladu s čl. 91. *Građevinskoga zakona* investitor treba zatražiti dozvolu za upotrebu građevine, tzv. “uporabna dozvola”.⁴³ Napretkovo zemljište određeno je kao mjesto na kojemu će se odlagati građevinski materijal prilikom gradnje, dok se za uporabu javnoga tla treba podnijeti poseban zahtjev za odobrenje dozvole.⁴⁴

S obzirom na to da su susjedi Velimir i Štefaniya Pick uložili žalbu Gradskomu poglavarstvu zbog navodnih imovinsko-pravnih odnosa, “ometanja posjeda”, ista se nije mogla uvažiti jer je bila “privatno-pravne naravi”, a pokušaj nagodbe nije uspio pa se prigovaratelj uputio

⁴² HR – DAZG, fond: 1123, Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, broj: 162909-XVI-1936., Odgovor na Zamolbu od 29. svibnja 1936. Iako je sačuvana cijela dokumentacija, na nekim su spisima službeni potpisi pisani rukom pa su vrlo nečitki.

⁴³ HR – DAZG, fond: 1123, Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, broj: 28.555-V-1936., Odgovor gradskog poglavarstva od 5. kolovoza 1936.

⁴⁴ HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, broj: 162909.XVI-1936., Gradsko računovodstvo, Dopis od 11. kolovoza 1936., Taksa za upotrebu vode iz gradskog vodovoda za potrebe kod građenja propisana je na iznos od 2.780 dinara koju je trebalo platiti kroz službu društvenog knjigovodstva, a državna građevinska taksa u iznosu od 48.000 dinara uplaćena je kod Porezne uprave za grad Zagreb 2. pod člankom 2363 /1936. godine. Istom je gradska građevinska taksa u iznosu od 17.580 dinara uplaćena kod Upraviteljstva gradskih pomoćnih ureda u polog po čl. 8049 – 1936.

redovnomu sudu, a građevinska dozvola Napretku izdala se uz moguću pravnu odgovornost. Protiv *Odluke* određeno je da stranka koja je nezadovoljna u postupku ima pravo uložiti žalbu Kraljevskoj Banskoj upravi Savske Banovine u Zagrebu u roku od 15 dana. Naloženo je da se žalba ima predati kod "ovog Poglavarstva te taksirati državnim taksenom markom od 20 dinara. Isto toliko gradskim biljegom i banovinskom taksenom markom od 13 dinara".⁴⁵

Slijedom toga Napretkovoju zadrugi izdana je dozvola za sedmerokatnicu u Bogovićevoj ulici (ugao Gajeve), uz napomenu kako će ime izvođača radova biti najavljeno kasnije.⁴⁶

U istome spisu u rubrici C napominje se kako je Gradsko poglavarstvo 5. kolovoza 1936. godine odobrilo priložene nacрте u smislu građevinske dozvole "od danas pod brojem gornjim: 162909. XVI – 1936. Po ovlaštenju predsjednika Gradske općine, Poglavar Otsjeka, Gradski građevinski savjetnik. (Potpis nečitak)".⁴⁷

Prema službenomu Zapisniku sa sjednice Gradskoga vijeća Općine Grada Zagreba koja je održana 16. prosinca 1936. u 10.00 sati u velikoj dvorani Gradskoga doma pod predsjedanjem potpredsjednika Gradske općine Teodora Kaufmana može se zaključiti da je gradski građevni savjetnik ing. Stjepan Novaković dao pozitivno mišljenje o prijedlogu građevno-regularnoga odbora u predmetu: "zamolba 'Napretkove' zadruge za osiguranje (...) i gradnju istaka preko regulacione linije".⁴⁸ Time je jednoglasno odlučeno da se uvaži zamolba Napretkove zadruge, podružnica u Zagrebu za izgradnju sedmerokatnice s potkrovljem i maksimalnom visinom glavnoga vijenca 25,70 m mjereno od pločnika na

⁴⁵ HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Odgovor na Žalbu Velimira i Štefanije Pick od 11. kolovoza 1936., O svim pravnim radnjama su redom obaviještene: 1. Napretkova zadruga, ugao Gundulićeve i Varšavske; 2. Planić Stjepan, Radnički dol 42; 3. Građevinski odbor grada Zagreba na ruke djelovođe g. Mate Jurkovića, geod. građevinskog savjetnika; 4. Pick Velimir i Štefanija, Jelačićev trg 6.

⁴⁶ HR – DAZG, fond: 1123- Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, *Napretkova* zaklada, Rješenje o naknadi i taksu, od 11. kolovoza 1936.

⁴⁷ HR – DAZG, fond: 1123- Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Gradsko poglavarstvo, broj: 162909.XVI-1936., Po ovlaštenju predsjednika Gradske općine, Gradski građevinski savjet, *Građevinska dozvola* za gradnju *Napretkove* zadruge, Zagreb, 5. kolovoza 1936.

⁴⁸ HR – DAZG, fond: 1123- Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Dopis *Napretkova* zakladnog doma, broj: 169722-XVI-1937 od 11. rujna 1937.

uglu Gajeve ulice i Jelačićeva trga i djelomična izgradnja katova na uglu s istakom od 1,90 m preko regulacione linije.⁴⁹

Gradnja Napretkove zgrade započela je početkom kolovoza 1936. godine iako su sve tehničke pripreme već ranije bile obavljene. U skladu s ondašnjom tehnologijom gradnje radovi su brzo napredovali. Iz dostupne arhivske dokumentacije razvidno je da su prizemlje i prvi kat bili završeni do kraja listopada, a zatim su montirane i postavljene dizalice. Za vrijeme zime radovi su bili usporeni, ali od ožujka 1937. nastavljeni su te se nizio kat za katom, najprije zahvaljujući dobru vremenu i naporima svih sudionika, pa je već koncem kolovoza 1937. godine bila podignuta cijela zgrada i započelo je intenzivno uređenje fasade i unutrašnjosti same sedmerokatnice.⁵⁰ Tijekom gradnje redoviti nadzor obavili su ovlaštteni arhitekt Stjepan Planić, ali i gradski nadzornik inž. Mate Jurković, gradski građevinski savjetnika iz Odjela za graditeljstvo Grada Zagreba.⁵¹

Prema scribo-korespondenciji između investitora i Grada Zagreba razvidno je da je zgrada Napretkova Zakladnog doma završena već krajem kolovoza 1937. godine.⁵² Prema predviđenoj dinamici rada bilo je potrebno još ugraditi lift (dizalo) u zgradu, postaviti “neon” reklame i rasvjete na zgradu, izgraditi drvarnice i pregraditi potkrovlja zgrade.⁵³

U propisanome zakonskom roku Gradsko poglavarstvo zaprimilo je 11. rujna 1937. godine dopis pod brojem 169722-XVI-1937. u kojemu se moli Grad Zagreb da u skladu s Građevinskim zakonom uz priložene skice donese rješenje prema kojemu bi investitor ugradio dizalo (lift) u najamno poslovno-stambenu zgradu u Bogovićevoj 1. Sve troškove

⁴⁹ HR – DAZG, fond: 1123- Zbirka planova i nacrti grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Broj: 206.826-XVI.1936., Zapisnik sa sjednice Gradskog vijeća Općine grada Zagreba održane 16. prosinca 1936.

⁵⁰ HR – DAZG, fond: 1123- Zbirka planova i nacrti grada Zagreba, Tijek gradnje može se pratiti na temelju projektne dokumentacije po etapama gradnje.

⁵¹ HR – DAZG, fond: 1123 - *Napretkov* zakladni dom, Odobreno Rešenjem Tehničkog odeljenja kr. Banske uprave, br. V.28555.-1936 od 4. VIII. 1936.

⁵² HR – DAZG, fond: 1123- Zbirka planova i nacrti grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Tijek gradnje.

⁵³ HR – DAZG, fond: 1123- *Napretkov* zakladni dom, *Gradska korespondencija sa investitorom, 1936. – 1937. godine.*

financirali bi, kako je navedeno, Napretkova zadruga Sarajevo i Glavna podružnica u Zagrebu.⁵⁴

Nakon izvida od 24. rujna 1937. godine i prijedloga Građevnoga odsjeka Gradsko poglavarstvo Zagreba na osnovi čl. 89. *Građevinskoga zakona* donijelo je građevinsku dozvolu za ugradnju osobnoga dizala u novogradnji na uglu Gajeve i Bogovićeve ulice, uz uvjete da se radovi imaju izvesti prema točno priloženim nacrtima, koji se prilažu ovoj dozvoli u pet primjeraka te prema odobrenim i priloženim statičkim računima iz tehničkoga mišljenja od 16. listopada 1937. godine.⁵⁵

Nakon završenih građevinskih radova Gradsko poglavarstvo Grada Zagreba donijelo je *Odluku*, a na temelju zapisnika o komisijiskome uviđaju izvršenome na licu mjesta 18. siječnja 1938. godine i na osnovi članka 91. *Građevinskoga zakona* izdalo je dozvolu za uporabu osobnoga dizala u Bogovićevoj ulici broj 1., koja je započela vrijediti od 18. siječnja 1938. godine kako je navedeno u *Rješenju*.⁵⁶

U dopisu Gradskoga vijeća Grada Zagreba broj: 235.940-XVI-1937. u predmetu Napretkova Zadruga upućenu Glavnoj podružnici u Zagrebu, između ostaloga, navodi se:

U prethodnom rješenju Vaše molbe zavedene 18. prosinca 1937. pod gornjim brojem, kojom molite izdavanje uporabne dozvole za palaču na raskršću Gajeve i Bogovićeve ulice, obavješćujete se da se za sada ne može

⁵⁴ HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacrti grada Zagreba, Dopis *Napretkova* zakladnog doma, broj: 169722-XVI-1937 od 11. rujna 1937.

⁵⁵ HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacrti grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Građevinska dozvola o ugradnji lifta br. 169722-XVI-1937. od 16. listopada 1937., O istome su bili obaviješteni: Napretkova zadruga Sarajevo, Glavna podružnica u Zagrebu, Varšavska 11., Mohr Viktor, zastupnik Stiglera, Planić Stjepan, Radnički dol 48., Građevinski odbor Općine grada Zagreba, na ruke djelovođe inž. Mate Jurkovića, gradskog građevinskog savjetnika, Ivo Marošević, ovlašteni maš. inženjer, Kumičićeva 4., i Električna centrala gradske općine u Zagrebu.

⁵⁶ HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacrti grada Zagreba, *Napretkov* zakladni dom, br. 45255, Odluka o Rješenju za uporabu dizala od 28. listopada 1937.; Državna taksena marka na osnovu tarife 263 Zakona o taksama u iznosu od 50 dinara i isto tolika gradska propisno su poništena na molbi. Gradska građevinska taksa za izdavanje ove dozvole u izdanju od 75 dinara uplaćena je kod Upraviteljstva gradskih pomoćnih ureda u polog po članku 1692. – 1938. O tome se obavješćuju: Napretkova zadruga, Bogovićeva 1., Ing. Korporić Hrvoje, Vramčeva 12., radi stalnoga nadzora dizala, Mohr Viktor, Vlaška 70. radi stalnog održavanja dizala i Uprava gradske električne centrale u Zagrebu.

povesti postupak za izdavanje tražene dozvole, jer je cijeli akt predložen Kr. banskoj upravi Savske banovine u Zagrebu. Aktom od 23. 7. 1937. broj 137.364-XVI-1937. i to na nalog Kr. Banske uprave povodom traženja Savske financijske direkcije u Zagrebu da joj se ustupi cijeli akt radi rješavanja Vaše molbe za otpis propisane i uplaćene građevinske takse u iznosu od 5.500 dinara.⁵⁷

Postupak izdavanja uporabne dozvole produžio se iako je gradnja cijeloga velebnog zdanja – zgrade završena već u rujnu 1937. godine te je bila spremna za useljenje, ali je trebalo dobiti uporabnu dozvolu koja je izdana tek 30. prosinca 1937. godine.

5. Završetak i primopredaja zgrade

Velik trud i znatna materijalna sredstva cjelokupne Napretkove organizacije napokon su urodili plodom. Napretkova zadruga uselila je u svoju novu zgradu, a Glavna podružnica HKD-a Napredak Zagreb na prvi kat u Napretkovoju palači. O drugim prostorima u ogromnoj zgradi saznajemo iz raznih komisijskih izvještaja. Tako se, između ostaloga, navodi da je

na komisijskom uviđaju izvršenom dne 30. srpnja 1937. u zgradi *Napretkove Zadruga* u Bogovićevoj ulici broj 1 u svrhu izdanja upotrebne dozvole, utvrđeno je da su prostorije na IV. katu iznajmljene filmskom poduzeću 20-th century Fox, koje je poduzeće prostorije u južnom dijelu zgrade predvidio za svrhe kinematografije tj. kao kabinu za projiciranje, skladište filmova i dvoranu za projekcije (...).⁵⁸

Budući da predviđena namjena tih prostora nije odgovarala namjeni odobrenoj građevinskom dozvolom broj 162.909-XVI-1936. od 5. kolovoza 1936. godine, u odluci Gradskoga poglavarstva ističe se kako se na osnovi čl. 96. *Građevinskoga zakona* zabranjuje upotreba prostorija na IV. katu kuće broj 1 u Bogovićevoj ulici za svrhe uskladištenja i

⁵⁷ HR – DAZG, fond: 1123- Zbirka planova i nacrti grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, dopis Gradskog vijeća grada Zagreba broj: 235.940-XVI-1937., Zagreb, 28. prosinca 1937.

⁵⁸ HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacrti grada Zagreba, Dopis Gradskom poglavarstvu o iznajmljivanju prostorija filmskom poduzeću 20-th century Fox.

projiciranje filmova tako dugo dok za takvu uporabu navedenih prostora ne bude izdano nadležno odobrenje koje će uslijediti nakon analize elaborata kojim će biti dokazana sposobnost stropova i stijena za preuzimanje tlaka od eventualne eksplozije te propisani uvjeti u interesu javne sigurnosti.⁵⁹

Iz arhivske dokumentacije razvidno je da je sporni predmet završen u predviđenome roku jer se na str. 137. koji se vodi pod brojem 242-921-XVI-1937. navodi:

Eventualno uložena žalba protiv ove odluke nema odgodne moći u interesu javne sigurnosti u dijelu koji se odnosi na zabranu uporabe prostora na IV. katu u svrhe kinematografije. O tome je obaviješten 1. 20-th Century Fox, Bogovićeveva 1, 2. *Napretkova* zadruga, 3. III-a Odsjek gradskog poglavarstva u Zagrebu; 4. Kr. Banska uprava Savske banovine u Zagrebu, VIII. odjeljenje u smislu čl. 122. Zakona o radnjama.⁶⁰

U propisanome žalbenom roku Zaklada HKD Napredak uložila je *žalbu*, priložila dodatne nacрте četvrtoga kata zgrade te ponovo zatražila preispitivanje odluke od 5. kolovoza 1937. godine u kojoj se ističe da Napretkova zaklada privremeno iznajmljuje svoje privatne prostore u privatne svrhe američkoj kinematografskoj tvrtki, tj. filmskomu poduzeću 20th Century Fox s adresom u Jugoslaviji, samo i jedino za njihovu djelatnost, a koja se odnosi na privremeno skladište filmskih vrpca i malu dvoranu za projiciranje filmova te da ne postoji nikakva opasnost od eksplozije ili druge naravi jer su poduzete sve mjere koje sprečavaju takvu mogućnost. Slijedom toga moli se odobrenje za istu djelatnost koja će biti knjigovodstveno vezana za Napretkovu zakladu.⁶¹

Gradsko je poglavarstvo aktom broj 242-921-XVI-1937 donijelo *Odluku* u konačnome *Rješenju* molbe Napretkove zadruga od 18. prosinca 1937. godine prema kojemu se izdaje Dozvola za upotrebu

⁵⁹ HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Rješenje Gradskog poglavarstva o zabrani uporabe prostorija., spis br. 138.

⁶⁰ HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Pouka o pravnom lijeku, spis br. 138a.

⁶¹ HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, *Napretkov* zakladni dom, Zamolba Napretkove zadruga o poništenju odluke o zabrani uporabe IV. kata., dok. br. 139.

sedmerokatnice s tavanskim stanovima u Bogovićevoj ulici br. 1. podignute na osnovi građevinske dozvole broj 162. 909-XVI-1936. od 5. 8. 1936. te na osnovi nacrtu izmjena odobrenih u smislu ove *Odluke*.⁶²

Zgrada se sastojala od poslovno-stambenoga kompleksa. Na prva četiri kata Napretkove zgrade bili su poslovni prostori, a na zadnja četiri privatni stanovi. Dnevni boravak svih većih stanova činio je polukrug s prozorom do prozora. Isto rješenje arhitekt Stjepan Planić ostvario je u jednoj obiteljskoj zgradi obitelji Fuhrmann, okrugloj vili na Prekrižju iz 1935. godine. Odnosno, isti pristup dao je obiteljskoj kući na brdu i obiteljskoj višekatnici u gradu, čime je postigao jednaku razinu suvremena stanovanja. U zgradi u Bogovićevoj nekoć se nalazio i arhitektonski studio *Plan* Stjepana Planića, a prije Drugoga svjetskog rata na toj je adresi veliki ured imao i slavni američki 20th Century Fox.⁶³ U doba kad je Nepretkova zgrada sagrađena izgledom je bila avangardna.

Nakon što je zgrada dobila uporabnu dozvolu, Gradsko poglavarstvo u Zagrebu 4. prosinca 1937. godine zaprimilo je novu zamolbu Napretkove zaklade u predmetu odobrenje nacrtu za izgradnju *neon reklamnog natpisa* na zgradu u Bogovićevoj 1. U zamolbi se ističe potreba za istom te se navodi da će biti izvedena točno prema priloženim nacrtima koji se prilažu u svojoj zamolbi u dva primjerka. U tu svrhu uplaćena je građevinska taksa u iznosu od 25 dinara kod Porezne uprave za Grad Zagreb po čl. 59., 1938. godine. Skica s popratnom dokumentacijom za ugradnju

⁶² HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacrtu grada Zagreba, *Napretkov* zakladni dom, Odluka o konačnom Rješenju molbe *Napretkove* zadruge od 18. prosinca 1937. godine., Upotreba građevine, tzv. "uporabnom dozvolom" je dopuštena počevši od 30. prosinca 1937. te je *Napretkovo*j zgradi na isti dan dodijeljen popisni broj 10434

⁶³ HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacrtu grada Zagreba, *Napretkov* zakladni dom, Gradsko poglavarstvo, Broj: 242 – 921 – XVI – 1937., Odluka o konačnom rješenju molbe *Napretkove* zadruge od 18. 12. 1937. godine. Tijekom studija arhitekt Ivan Vitić za džeparac je zaradivao svojim iznimnim crtačkim umijećem pa je radio i za američki *20th Century Fox*. Jednom je na podu svoje sobe proizveo osmerokatni *banner*, kojim se reklamirao jedan film, i koji je potom bio ovješten niz Planićevu *Napretkovu* zadrugu. Bio je to vestern-film s glumcem Tyroneom Powerom u glavnoj ulozi, znam da je tata pričao da je na plakatu naslikao Tyrona s dva revolvera. Plakat je nastao od spojenih plahti, svi su mu prijatelji pomagali napraviti ga, bacali su ga sa zgrade u Savskoj cesti u kojoj je tada Vitić kao student stanovao da vide je li dovoljno dugačak i onda bi ga kratili... - ispričao je Ivan Vitić mlađi. *Jutarnji list*, 15. svibnja 2014., 4.

reklame zaprimljena je 4. prosinca 1937. godine kojom je Fox film corporation podnio zamolbu Gradu Zagrebu za ugradnju “neon svjetleće reklame” na pročelje zgrade Napretkove zadruge.⁶⁴

Poglavarstvo je izvršilo uvid na licu mjesta 15. prosinca 1937. godine te je na temelju čl. 89. *Građevinskoga zakona* donijelo Građevinsku dozvolu za postavu *neon svjetla* – reklame na novogradnji Napretkove zadruge na uglu Gajeve i Bogovićeve ulice. Građevinski radovi trebali su se izvesti kako je naloženo prema točno priloženim skicama, a nakon završenih radova u skladu s čl. 91. *Građevinskoga zakona* trebali su podnijeti zahtjev za upotrebu građevine. *Odlukom* Gradskoga poglavarstva u Zagrebu, br. 205-287 – XVI – 1937., Zagreb, 10. siječnja 1938. godine stigao je odgovor u kojemu se ističe da je nacrt odobren.⁶⁵

U istome arhivskom spisu nalazimo dokumente koji se odnose na predmet: pregradnju potkrovlja Napretkove zgrade u Bogovićevoj 1 i odgovoru Gradskoga poglavarstva u Zagrebu broj: 180548-XVI-1939., predmet: Napretkova zadruga pregradnja potkrovlja, prema kojemu je donesena *Odluka* pod br. 88. od 1939. na osnovi zapisnika o komisijskoj me uviđaju izvršenom 23. rujna 1939. godine. Prema istomu Gradsko je poglavarstvo na osnovi čl. 89. *Građevinskoga zakona* izdalo građevinsku dozvolu za pregradnju potkrovlja sedmerokatnice u Bogovićevoj ulici 1., na način da se pregrada i razdjelni zidovi izvedu na zasebnim nosačima. Nakon završenih poslova isti su bili dužni u skladu s čl. 91.

⁶⁴ HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacrti grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Zamolba Napretkove zaklade Gradskom poglavarstvu od 4. prosinca 1937., Gradska građevinska taksa u iznosu od 750 dinara uplaćena je i na blagajni gradskih pomoćnih ureda u polog po članku 1427-1938., a o *Odluci* su obaviješteni: Jugoslavenska Siemens, Martićeva 31., Napretkova zadruga, Bogovićevo 1, Zagreb.

⁶⁵ HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacrti grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Odluka gradskog poglavarstva u Zagrebu, br. 205-287 – XVI – 1937., Zagreb, 10. siječnja 1938., Pri tome je plaćena i propisana taksa u iznosu od 150 din koja je uplaćena kod Upraviteljstva gradskih pomoćnih ureda po čl. 1387o 1937. godine.

Građevinskoga zakona zatražiti uporabnu dozvolu.⁶⁶ Građevinske poslove izvodio je Grener Teodor.⁶⁷

U istome predmetnom spisu nalazi se zamolba iz 1944. godine u predmetu gradnja Napretkove drvarnice prema kojemu je Gradsko poglavarstvo u Zagrebu, broj: 9471 III-8-1944., od 30. listopada 1944. godine odobrilo nacrt u smislu privremene građevinske dozvole. Naime, iz spisa je razvidno da je u predmetu Savez Napretkovih zadruga, broj 9471 - III-8-1944., donesena *Odluka o rješenju molbe Saveza Napretkovih zadruga*, upravna kuća u Zagrebu, gradnja drvarnice. Molba je zaprimljena 7. kolovoza 1944. godine pod br. 8584-III/8-1944. te je na osnovi zapisnika o povjerenstvenome očevidu izvršenom 14. kolovoza 1944. godine Gradsko poglavarstvo na osnovi čl. 89. *Građevinskoga zakona* izdalo građevnu dozvolu za gradnju šupe na kat. čestici 3234/2 vlasništvo Općine Grada Zagreba uz uvjete da se građevina mora izvesti točno prema nacrtima koje se prilažu dozvoli i prema odobrenim priloženim statičkim računima od 2. rujna 1944. godine.⁶⁸

U dopisu su bili obaviješteni i tesarski obrt Kušanić, Vlaška ulica 82. Zagreb, koji je bio glavni izvođač radova i Savez Napretkovih zadruga o tome da je izdana građevna dozvola za izradu šupe u Bogovićevoj ulici br. 1. Zagreb. Nadalje, u *Rješenju* odjeljka III. tražilo da se investitor obrati Upravi Gradske električne centrale iz otpravka II. te od Uprave

⁶⁶ Propisana taksa u iznosu od 150 dinara uplaćena je kod Porezne uprave za Grad Zagreb 2. pod čl. 1695. 1939. godine, a gradska građevinska taksa u iznosu od 200 dinara uplaćena je kod Upraviteljstva pomoćnih ureda u polog pod čl. 6667. i 7320 ex 1939.

U *Dopisu* se nadalje ističe da protiv iste *Odluke* nezadovoljna stranka ima pravo žalbe Kr. Banskoj upravi Savske Banovine u Zagrebu u roku od 15 dana. Žalba se treba predati kod ovlaštenoga ureda Poglavarstva te taksirati taksenom markom od 30 dinara i isto toliko gradskom taksenom markom.

O tome su obaviješteni i stranke u postupku: Napretkova zadruga za osiguranje štednju i privredu u Sarajevu, podružnica zadruga u Zagrebu, Bogovićevo 1.; Građevinska radnja inž. Greiner Teodor, Gajevo 17. Zagreb; Porezna uprava za grad Zagreb 2; Gradski građevinski gradski XVI. Pododsjek; Građevinski odbor grada Zagreba na ruke djelovode ing. Jurkovića Mate, gradskoga građ. savjetnika.

⁶⁷ HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Iz Porezne odluke, Dostavljeno na znanje, Zagreb 23. rujna 1939.

⁶⁸ Uredno je plaćena i državna građevna pristojba od 12.400 kn uplaćena kod Poreznog ureda II. u Zagrebu u skladu sa čl. 3104. ex. 1944. te gradska građevna pristojba u iznosu od 6.200 kn koja je uplaćena je kod glavne gradske blagajne u Zagrebu pod čl 10 086 ex 1944.

zatraži naznaku gdje se u javnome tlu nalazi kabelski vod radi eventualna učvršćenja klinova za rasvjetu na pročelju kuće. Nacrt za izgradnju šupe (drvarnice) Gradsko poglavarstvo odobrilo je pod br. 9471 – III. 1944. 30. listopada 1944. godine.⁶⁹

6. Građevinske preinake II. i III. kata zgrade i nacionalizacija Napretkova Zakladnog doma

U posljednjemu dopisu koji je 30. studenoga 1946. godine uputio Napretkov Zakladni dom, koji nalazimo u Arhivu Grada Zagreba, u skladu s *Građevinskim zakonom* i nacrtom zgrade tražilo se da se odobri pregradnja II. i III. kata Napretkove zgrade koja je u vlasništvu Napretkova Zakladnog doma. U odgovoru koji je vrlo brzo uslijedio Gradski Narodni odbor, Građevinski odjel, Građevinsko-upravnog odsjeka, Ćirilometodska 5., br. 17879 III/2-5 1946., 7. prosinca 1946. u Zagrebu odobrio je nacrt te izdao dozvolu u predmetu: pregradnje II. i III. kata kuće u Bogovićevoj 1. uz točno navedene nacрте priložene u zamolbi.⁷⁰

Narodna Republika Hrvatska kratkotrajno je i prešutno nastavila djelomično primjenjivati zakone Banovine Hrvatske i kasnije Nezavisne Države Hrvatske, te se napominje da nakon izvršenih građevinskih radova investitor može u skladu s čl. 91. *Građevinskoga zakona* tražiti uporabnu dozvolu za građevinu.⁷¹

⁶⁹ HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Obavijest gradskog poglavarstva, na znanje: tesarski obrt Kušanić, Vlaška ulica 82. Zagreb., Upravi gradske električne centrale, Zagreb.

⁷⁰ HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Dopis Napretkova zakladnog doma, Gradskom narodnom odboru, Zagreb, 30. studenoga 1946.

⁷¹ HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Državna taksa u iznosu od 100 dinara uredno je plaćena po *Zakonu o taksama*, nalijepljena i propisno poništena na izvornoj građevnoj dozvoli koja je uručena molitelju, dok je taksa od 310 dinara u skladu sa *Zakonom o taksama* nalijepljena i propisno poništena na zamolbi. Gradska građevna taksa u iznosu od 50 dinara uplaćena je kod glavne blagajne Narodnog odbora u Zagrebu 30. studenoga 1946. godine po čl. 3422 /1946. godine.

U dopisu se podnositelju daje poduka o pravnome lijeku te se ističe da protiv iste može uložiti žalbu Ministarstvu graditeljstva u roku od osam dana od dana primitka odobrenja.⁷²

U skladu s pravnim protokolom Gradski Narodni obor, Građevinski odjel, Građevno-upravnoga odsjeka broj: 17879-III-2-5-1946., 7. prosinca 1946. godine na temelju zamolbe i priloženih nacрта odobrio je izdavanjem građevne dozvole. U potpisu stoji: Po ovlaštenju pročelnika, šef građevinsko upravnog odsjeka, Potpis: Novak (Pečat Gradski narodni odbor, Građevinski odjel). U skladu sa zakonom uporabna dozvola izdana je pod brojem 1992. III./2-5-1947.⁷³

Nakon završetka Drugoga svjetskog rata rad svih udruga, zavoda, zaklada pod jurisdikcijom Hrvatskoga kulturnog društva Napredak bio je zabranjen. Iako je Napredak *de iure* bio obnovljen na Glavnoj skupštini održanoj 28. i 29. listopada 1945. godine te je zadržao svoje ime i način unutarnjega ustrojstva, njegov se rad počeo sve više i snažnije sužavati i dokidati. Cjelokupna imovina HKD Napredak kao i Napretkov neboder konficirale su komunističke vlasti 14. srpnja 1947. godine kada prelaze u državno vlasništvo. Društvo je i dalje otežano djelovalo sve do 1. travnja 1949. godine kada dolazi do njegova potpunog ukidanja. Time je prestao rad Središnje Uprave Napredak, Sarajevo, svih podružnica i povjereništava i svih udruga koje su bile pod nadležštvom HKD-a Napredak iz Sarajeva.

Jednako je tako glede Napretkove zadruge Okružni sud za Grad Zagreb upisao 2. veljače 1948. godine likvidaciju Napretkove zadruge za štednju i zajmove s o. j. Zagreb određenu *Rješenjem* Gradskoga Narodnog odbora, Odjel financija br. 77022-VII-II-4-47 (NN 17/1948). Okružni sud za Grad Zagreb u Zagrebu objavio je 22. veljače 1949. da je u

⁷² Prigovor ili žalba mogli su se predati putem istoga odjela uz taksu od 30 dinara državnih biljega. O tome su obaviještene sve stranke: Elih – Elektroindustrija Hrvatske, Bogovićeveva 1., Građevinsko poduzeće, A. Kabilje, Ilica 37, Zagreb.

⁷³ HR – DAZG, fond: 1123- Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Rješenje o građevnoj dozvoli broj: 1992. III./2-5-1947

zadružnome registru brisana Napretkova zadruga za štednju i zajmove s. o. j. u Zagrebu nakon dovršene likvidacije (NN 23/1949).⁷⁴

Cjelokupna imovina Napretka od 1. travnja 1949. godine prešla je pod Savez kulturno-prosvjetnih društava.

Zaključak

Gradnja zgrade Napretkova Zakladnog doma u Zagrebu kolokvijalno nazvana *Napretkov neboder* građena je za potrebe širega društvenog spektra. Na temelju mišljenja komisije o izvršenome uviđaju zgrade od 30. prosinca 1937. godine Gradsko je poglavarstvo na osnovi čl. 91. *Građevinskoga zakona* donijelo *Dozvolu za uporabu sedmerokatnice s tavanskim stanovima u Bogovićevoj 1*, koja je podignuta na temelju građevinske dozvole broj 162 909 – XVI – 1936. od 5. kolovoza 1936. godine. Uporaba stambeno-poslovnoga kompleksa dopuštena je počevši od 30. prosinca 1937. godine.

U Napretkovoј zgradi bile su smještene institucije Zakladnoga doma Napretka, između ostalih nalazile su se prostorije Napretkove zadruge, Saveza Hrvatskih zadružnih štedionica, Glavnoga saveza hrvatskih privrednih zadruga, Glavne podružnice Hrvatskoga kulturnog društva Napredak te ostalih srodnih društava. U suterenu bila bi smještena restauracija, a u najvišoj etaži prostorije Hrvatskoga kluba, čije su prostorije služile za druženje građana, održavanje okruglih stolova, raznih projekcija, predstavljanje knjiga i drugih društvenih događaja koji su bili kulturološke naravi.

Sudbina *Napretkova nebodera* nakon što je nacionaliziran danas je poznata. Nakon demokratskih promjena u Republici Hrvatskoј Hrvatsko kulturno društvo Napredak i Središnja Uprava Napretka Sarajevo 12. kolovoza 1993. godine podnijeli su Ministarstvu pravosuđa Republike Hrvatske *Zamolbu za evidentiranje i zahtjev za povrat nepravredno oduzete imovine*. U dopisu koji je potpisao prof. dr. sc. Franjo Topić,

⁷⁴ HR – HDA, fond: 582, Savez *Napretkovih* zadruga Sarajevo – Podružnica u Zagrebu (1927-1946.), predmet: likvidacija *Napretkove* zadruge za štednju i zajmove s.o.j. Zagreb, Zagreb, 2. veljače 1948.

predsjednik Središnje Uprave Napretka Sarajevo, između ostaloga, ističe se: “U skladu s ustavnim načelima Republike Hrvatske o vlasništvu i njegovoj zaštiti te društvenim i saborskim intencijama za povrat nepravedno oduzete imovine, molimo da se evidentira i takva naša imovina i istovremeno zahtijevamo da nam se ona žurno vrati u vlasništvo i posjed.”⁷⁵ U dopisu se navodi popis oduzete imovine koja se traži natrag u vlasništvo: osmerokatna zgrada u Bogovićevoj 1 u Zagrebu i zemljište na kojemu je sagrađena zgrada označena kao kat. čest. 3234/1, površine 1104 hvata i 397 m², upisane u zk. ul. 14492 k. o. Grad Zagreb. Povijest stjecanja i oduzimanja predmetnih nekretnina kratka je, dojmljiva i tipična. Naime, predmetno zemljište stečeno je na temelju kupoprodajnog ugovora 1935. godine. Već sljedeće godine Napretkovi zadrugari na tome zemljištu sagradili su u to vrijeme impozantnu građevinu popularno zvanu Napretkova zadruga ili Planićev neboder. Savez Napretkovih zadruga za osiguranje, štednju i privredu z. s. o. j. u Sarajevu, vlasnik nekretnina, uspio je predmetne nekretnine koristiti samo 11 godina, do 1947. godine, kada su mu one, na temelju sudske odluke o konfiskaciji, oduzete i prešle u vlasništvo FNRJ, a zatim u opću narodnu imovinu koja je bila dana na upravljanje Poduzeću državnih stambenih zgrada I. Rajona u Zagrebu.

Daljnja pravna sudbina predmetnih nekretnina nepoznata je. Ono što znamo posjedovno je stanje predmetnih nekretnina i njihovih dijelova, s obzirom na to da je stanje “bezvlasništva” neodrživo jer je proizišlo iz “obične otimačine” i, drugo, jer pravni sustav ne poznaje kategoriju “opće narodne imovine”. Slijedom toga podnositelj *Zahtjeva* smatra da je njihov Zahtjev pravno opravdan te da će imovina biti vraćena. U potpisu je prof. dr. sc. Franjo Topić, predsjednik Središnje Uprave Napretka.⁷⁶ U prilogu su dostavljeni popis stanova i korisnika zgrade, tlocrt i fotografije zgrade te preslika zemljišno-knjižnoga uloška. Prema

⁷⁵ HR – AGP HKD Napredak, Zagreb, kut. 3., Spisi, Zamolba za evidentiranje i zahtjev za povrat nepravedno oduzete imovine, Hrvatsko kulturno društvo Napredak i Središnja uprava Sarajevo - dopis Ministarstvu pravosuđa Republike Hrvatske, Zagreb, Savska 41, Zagreb, 12. 8. 1993.

⁷⁶ HR – AGP HKD Napredak, Zagreb, kut. 3., 1993., Spisi, Zamolba za evidentiranje i zahtjev za povrat nepravedno oduzete imovine, Hrvatsko kulturno društvo Napredak i Središnja

priloženomu popisu u vrijeme podnošenja zahtjeva, 12. kolovoza 1993. godine, Napretkova zadruga u Bogovićevoj 1 u Zagrebu imala je sljedeće stanare: prizemlje: Kafe shop, Slavija A. S. Tehnocentar, prodavaonica Robni Magazin; kat I. Ekonomsko tehnički centar, Savez zadrugara male privrede trgovinskih organizacija udruženog rada Hrvatske; kat II. Plan; kat III. Električka; kat IV. Plan (Arhitektonski projektni zavod); kat V. stari: Š. N., H. F.; kat VI. P. M., Č. S. i kat VII. I. Z. (Š. I.) I. Š.

Stupanjem na snagu *Zakona o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine* (NN 92/96) 1. siječnja 1997. godine stvoren je zakonski okvir za povrat oduzete imovine HKD Napredak sa svojom zadrugom, kao gospodarskim oblikom djelovanja. Na temelju toga *Zakona* HKD Napredak 30. lipnja 1997. godine podnijelo je Vladi RH, odnosno Ministarstvu pravosuđa RH-a, *Zahtjev* za naknadu imovine HKD Napredak oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine.⁷⁷

Na temelju *Zahtjeva* HKD Napredak i članka 12. stavka 2. citiranoga *Zakona* Vlada Republike Hrvatske dana 30. travnja 2003. godine donijela je *Odluku* u kojoj se HKD-u Napredak priznaje status ovlaštenika naknade za oduzetu imovinu u postupku i pred tijelom propisanim navedenim *Zakonom*.⁷⁸

Odluka Vlade RH bila je ključan dokument na temelju kojega je nastavljen postupak za povrat i naknadu oduzete imovine pri Gradskom uredu za imovinsko-pravne poslove Grada Zagreba.

Nakon provedena zakonski propisana postupka Gradski ured za imovinsko-pravne poslove grada Zagreba donosi tri rješenja po kojima je HKD-u Napredak vraćen u vlasništvo dio oduzete imovine u Bogovićevoj 1, zgrade koja je u cijelosti izgrađena za Napretkovu zadrugu: *Rješenje*

uprava Sarajevo – dopis Ministarstvu pravosuđa Republike Hrvatske, Zagreb, Savska 41, Zagreb, 12. 8. 1993.

⁷⁷ HR - AGP HKD Napredak, Zagreb, kut. 7., 1997., Spisi, Zahtjev za naknadu imovine HKD Napredak oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine, 30. lipnja 1997.

⁷⁸ HR - AGP HKD Napredak, Zagreb, kut. 13., 2003., Spisi, Odluka Vlade RH-a od 30. travnja 2003., kojom se HKD *Napredak* iz Sarajeva, priznaje status ovlaštenika naknade za oduzetu imovinu

br. 251-18-02/102-04-37 od 21.9.2004.; *Rješenje* br. 251-18-02/102-04-46 od 30.11.2004.; *Rješenje* br. 251-18-02/102-05-48 od 8. 2. 2005.⁷⁹

Navedenim rješenjima u vlasništvo HKD Napredak vraćeni su poslovni prostor u prizemlju i poslovni prostori četvrtoga kata poslovno-stambene zgrade u Bogovićevoj 1. Preostali dio zgrade (5., 6., 7. i 8. kat) Napretkova nebodera u Bogovićevoj 1 otkupljen je prije donošenja *Rješenja o povratu oduzete imovine* i tako ponovno nepovratno oduzet HKD-u Napredak.

Bibliografija

Neobjavljeni izvori

Arhiv Bosne i Hercegovine, Fond: Hrvatsko kulturno društvo Napredak

- Opći spisi 2359-2793
- BiH - AB iH Fond: Hrvatsko kulturno društvo Napredak, Opći spisi 2359 – 2793, 1928. godina, kut. br. 52., dok. br. 2682 , Zagreb - Podružnica Napretka – izvještaj.
- BiH – ABiH Fond: Hrvatsko kulturno društvo Napredak, Opći spisi 2604 – 2988 1931. godina, kut. br. 79-1931., dok. br. 2770, Zagreb - Podružnica Napretka – izvještaj.
- BiH - ABiH Fond: Napredak, Opći spisi 3803 – 4322, 1936. kut. br. 115, dok. br. 4322, Zagreb, Izvještaj; 1., HKDN - 121 Opći spisi HKDN, 2001 – 2873, 1937. godina, kut. br. 121 – 1937. godina, dok. br. 2156, Zagreb - Podružnica Napretka - izbor predsjednika Podružnice dr. A. Vrgoča, 20. lipnja 1936. – izvještaj, 1.
- BiH – ABiH Fond: Napredak, Opći spisi 1002 – 1499, 1936. godina, kut. br. 110, dok. br. 1003, Zagreb - Podružnica Napretka – izvještaj, 1.

⁷⁹ HR – AGP HKD Napredak, Zagreb, kut. 15., 2005., Spisi, Rješenje: br. 251-18-02/102-04-37 od 21.9.2004.; Rješenje br. 251-18-02/102-04-46 od 30.11.2004.; Rješenje br. 251-18-02/102-05-48 od 8. 2. 2005., Gradskog ureda za imovinsko- pravne poslove grada Zagreba o povratu dijela imovine.

- BiH – ABiH Fond: Napredak, Opći spisi 3803 – 4322, 1936. kut. br. 115, dok. br. 4322, Zagreb – Izgradnja Napretkova konvikta, Zagreb - Podružnica Napretka – izvještaj, 8.
- BiH – ABiH Fond: Napredak Opći spisi 8 – 499, 1938. g., kut. br. 125, dok. br. 448, Zagreb - I. Zapisnik sjednice Upravnog odbora glavne Podružnice od 7. lipnja 1937. godine.
- BiH – ABiH Fond: Napredak, Opći spisi 815 – 999, 1937. godina, kut. br. 118, dok. 917, Zagreb - Podružnica Napretka – izvještaj, 1.
- BiH, ABiH Fond: Napredak, Opći spisi 010 – 3488, 1937. godina, kut. br. 122., dok. br. 3160, Zagreb – Podružnica Napretka – izvještaj, 2.
- BiH, ABiH Fond: Napredak, Opći spisi HKDN – 110, 1002 - 1499 1936. godina, kut. br. 110 – 1936. godina, dok. br. 64142-XVII-1936., SUN, Sarajevo, Dopis Napretkove zadruge Sarajevo, Gradskom poglavarstvu Zagreb, 18. veljače 1936.

HR – Hrvatski državni arhiv, (HDA, Zagreb)

- Fond: 618 - Zadruga na području Hrvatske (1923 – 1949.), Savez Napretkovih zadruga Sarajevo. Podružnica u Zagrebu.
- HR – HDA, Zagreb, Fond: 618 – Zadruga na području Hrvatske, Savez napretkovih zadruga Sarajevo. Podružnica u Zagrebu, Napretkova zadruga za osiguranje, štednju i privredu z. s. o. j. u Sarajevu – Podružnica u Zagrebu.
- HR – HDA, fond: 582, Savez Napretkovih zadruga Sarajevo – Podružnica u Zagrebu (1927. – 1946.), predmet: likvidacija Napretkove zadruge za štednju i zajmove s o. j. Zagreb, Zagreb, 2. veljače 1948.
- Fond: 1123 - Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom.
- fond: 1123, Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, broj: 162909. XVI-1936., Odluka gradskog poglavarstva od 11. kolovoza 1936.

HR – Državni arhiv Zagreb (DAZG)

- HR - DAZG, fond: 1123, Zbirka planova i nacrti grada Zagreba, broj: 162909-XVI-1936., Odgovor na Zamolbu od 29. svibnja 1936.
- HR - DAZG, fond: 1123, Zbirka planova i nacrti grada Zagreba, broj: 28.555-V-1936., Odgovor gradskog poglavarstva od 5. kolovoza 1936.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacrti grada Zagreba, broj: 162909.XVI-1936., Gradsko računovodstvo, Dopis od 11. kolovoza 1936.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacrti grada Zagreba, Odgovor na Žalbu Velimira i Štefanije Pick od 11. kolovoza 1936.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacrti grada Zagreba, Dostavnica sudionicima u postupku, od 11. kolovoza 1936.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacrti grada Zagreba, Napretkova zaklada, Riješenje o naknadi i taksi, od 11. kolovoza 1936.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacrti grada Zagreba, Gradsko poglavarstvo, broj: 162909.XVI-1936., Po ovlaštenju predsjednika Gradske općine, Gradski građevinski savjet, Građevinska dozvola za gradnju Napretkove zadruge, Zagreb, 5. kolovoza 1936.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Napretkov zakladni dom, Odobreno Rešenjem Tehničkog odeljenja kr. Banske uprave, br. V.28555.-1936 od 4. kolovoza 1936.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Napretkov zakladni dom, Gradska korespondencija sa investitorom, 1936.-1937. godine.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacrti grada Zagreba, Dopis Napretkova zakladnog doma, broj: 169722-XVI-1937 od 11. rujna 1937.

- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Građevinska dozvola o ugradnji lifta br. 169722-XVI-1937. od 16. listopada 1937.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, br. 45255, Odluka o Rješenju za uporabu dizala od 28. listopada 1937.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Broj: 206.826-XVI.1936., Zapisnik sa sjednice Gradskog vijeća Općine grada Zagreba održane 16. prosinca 1936.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, dopis Gradskog vijeća grada Zagreba broj: 235.940-XVI-1937., Zagreb, 28. prosinca 1937.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Dopis Gradskom poglavarstvu o iznajmljivanju prostorija filmskom poduzeću 20-th century Fox
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Rješenje Gradskog poglavarstva o zabrani uporabe prostorija., spis br. 138.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Pouka o pravnom lijeku, spis br. 138a.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Zamolba Napretkove zadruge o poništenju odluke o zabrani uporabe IV. kata., dok. br. 139.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Odluka gradskog poglavarstva u Zagrebu, br. 205-287 – XVI – 1937., Zagreb, od 10. siječnja 1938.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Dopis Gradskom poglavarstvu o iznajmljivanju prostorija filmskom poduzeću 20-th century Fox

- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Rješenje Gradskog poglavarstva o zabrani uporabe prostorija., spis br. 138.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Pouka o pravnom lijeku, spis br. 138a.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Zamolba Napretkove zadruge o poništenju odluke o zabrani uporabe IV. kata., dok. br. 139.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Odluka gradskog poglavarstva u Zagrebu, br. 205-287 – XVI – 1937., Zagreb, od 10. siječnja 1938.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Odluka o konačnom Rješenju molbe Napretkove zadruge od 18. prosinca 1937. godine.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Gradsko poglavarstvo, Odluka o uporabi zgrade, Zagreb, 30. prosinca 1937.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Zamolba Napretkove zaklade Gradskom poglavarstvu od 4. prosinca 1937.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Odluka gradskog poglavarstva u Zagrebu, br. 205-287 – XVI – 1937., Zagreb, 10. siječnja 1938.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Rješenje Porezne uprave grada Zagreba od 23. rujna 1939.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Iz Porezne odluke, Dostavljeno na znanje, Zagreb 23. rujna 1939.
- HR – DAZG, fond: 1123 – Zbirka planova i nacрта grada Zagreba, Napretkov zakladni dom, Odluka br. broj: 9471 III-8-1944., privremena građevinska dozvola, Zagreb, 30. listopada 1944.

HR – Arhiv glavne podružnice HKD Napredak, (AGP HKD Napredak),
Zagreb

- Fond: Opći spisi, kut. 3., Zamolba za evidentiranje i zahtjev za povrat nepravredno oduzete imovine, Hrvatsko kulturno društvo Napredak i Središnja uprava Sarajevo – dopis Ministarstvu pravosuđa Republike Hrvatske, Zagreb, Savska 41, Zagreb, 12. 8. 1993.
- HR – AGP HKD Napredak, Zagreb, kut. 3., 1993., Spisi, Zamolba za evidentiranje i zahtjev za povrat nepravredno oduzete imovine, Hrvatsko kulturno društvo Napredak i Središnja uprava Sarajevo – dopis Ministarstvu pravosuđa Republike Hrvatske, Zagreb, Savska 41, Zagreb, 12. 8. 1993.
- HR – AGP HKD Napredak, Zagreb, kut. 7., 1997., Spisi, Zahtjev za naknadu imovine HKD Napredak oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine, 30. lipnja 1997.
- HR - AGP HKD Napredak, Zagreb, kut. 13., 2003., Spisi, Odluka Vlade RH-a od 30. travnja 2003., kojom se HKD Napredak iz Sarajeva, priznaje status ovlaštenika naknade za oduzetu imovinu
- HR – AGP HKD Napredak, Zagreb, kut. 15., 2005., Spisi, Rješenje: br. 251-18-02/102-04-37 od 21.9.2004.; Rješenje br. 251-18-02/102-04-46 od 30.11.2004.; Rješenje br. 251-18-02/102-05-48 od 8. 2. 2005. Gradskoga ureda za imovinsko-pravne poslove grada Zagreba o povratu dijela imovi
- HR – AGP HKD Napredak, Zagreb, kut. 3., Spisi, Zamolba za evidentiranje i zahtjev za povrat nepravredno oduzete imovine, Hrvatsko kulturno društvo Napredak i Središnja uprava Sarajevo – dopis Ministarstvu pravosuđa Republike Hrvatske, Zagreb, Savska 41, Zagreb, 12. 8. 1993.
- HR - AGP HKD Napredak, Zagreb, kut. 7., 1997., Spisi, Zahtjev za naknadu imovine HKD Napredak oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine, 30. lipnja 1997.

- HR - AGP HKD Napredak, Zagreb, kut. 13., 2003., Spisi, Odluka Vlade RH-a od 30. travnja 2003., kojom se HKD Napredak iz Sarajeva, priznaje status ovlaštenika naknade za oduzetu imovinu
- HR – AGP HKD Napredak, Zagreb, kut. 15., 2005., Spisi, Rješenje: br. 251-18-02/102-04-37 od 21.9.2004.; Rješenje br. 251-18-02/102-04-46 od 30.11.2004.; Rješenje br. 251-18-02/102-05-48 od 8. 2. 2005. Gradskoga ureda za imovinsko-pravne poslove grada Zagreba o povratu dijela imovine.

Literatura

- „Ivan Vitić mlađi”, *Jutarnji list*, 15. svibnja 2014., str. 4.
- „Licitacija gradilišta na Jelačićevom trgu. U svemu podnešene 3 ponude za 4 parcele”, *Jutarnji list*, 20 (7019), Zagreb, 1931., str. 5.
- „Odluka o Zakladnoj bolnici je stvarno pala”, *Jutarnji list*, 18 (6241), Zagreb, 1929., str. 8.
- „Parcelacija i izgradnja prostora današnje Zakladne bolnice”, *Novosti*, 24 (10), Zagreb, 1930., str. 5.
- „Planić, Stjepan”, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=48581>, (7. 11. 2020.)
- „Prodana prva parcela Zakladnog bloka”, *Jutarnji list*, 21 (7236), Zagreb, 1932., str. 7.
- „Raspis natječaja za parcelacionu osnovu građevnog bloka Zakladne bolnice na Jelačićevom trgu”, *Jutarnji list*, 18 (6381), Zagreb, 1929., str. 10.
- „Raspis natječaja za Zakladni blok, Trg bana Jelačića, Zagreb”, *Narodne novine*, 95 (259), 11, Zagreb, 1929., str. 9.
- „Tekst zakona o zakladi ‘Zakladna bolnica u Zagrebu’”, *Jutarnji list*, 18 (6351), Zagreb, 1929., str. 8-9.

- „Vrgoč, Antun”, *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=65472> (posjet:13. 6. 2020.)
- „Za parcelaciju građevnog bloka bolnice na Jelačićevom trgu stiglo je 25 osnova”, *Jutarnji list*, 19 (6436), Zagreb, 1930., str. 8.
- BAZALA, VLADIMIR, “Povijest zagrebačkih bolnica”, *Acta historica medicinae, pharmaciae, veterinae*, br. 1-2 (1969.), str. 147.-162.
- BJAŽIĆ KLARIN, TAMARA, “Zakladni blok u Zagrebu – Urbanističke i arhitektonske odlike”, *Prostor*, god. 18 (2010.), br. 2, str. 322-355.
- Čorak, ŽELJKA, *U funkciji znaka. Drago Ibler i hrvatska arhitektura između dva rata*, Mladost, Zagreb, 1981.
- IVANČEVIĆ, RADOVAN, “Stjepan Planić i avangarda moderne hrvatske arhitekture tridesetih godina”, *Problemi savremene arhitekture*, ROGINA, KREŠIMIR (ur.), Udruženje hrvatskih arhitekata, Zagreb, 1996., str. 7.-53.
- NAPREDAK, *Kalendar za 1935.*, Sarajevo, 1934., str. 123.-129.
- OŽEGOVIĆ, NINA, “Arhitekt koji je oblikovao moderni Zagreb”, *Nacional*, br. 424, <http://arhiva.nacional.hr/clanak/13687/arhitekt-koji-je-oblikovao-moderni-zagreb>, (7. 11. 2020.)
- RADOVIĆ MAHEČIĆ, DARJA – HANIČAR, IVANA, “Katalog izložbe Stjepan Planić 1900. – 1980.”, *zagrebačka Gliptoteca HAZU-a, održana 20. prosinca 2003.*, Popis projekata, Stjepana Planića. Stambeno-poslovna zgrada “Napretkova zadruga”, natječajni rad /*The “Napretkova zadruga” housing and business building*, Zagreb, Bogošićeva 1, 1936., Projekat nosi redni broj 92., *Popis projekata, Stjepana Planića*, str. 96, <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=11909>, (posjet: 7. 11. 2020.)
- WEISSMANN, ERNEST, “Izgrađivanje modernog grada. Veliki gradovi budućnosti – povodom izgradnje Jelačićevog trga”, *Jutarnji list*, 19. srpnja 1930.

Original scientific paper
Received on January 15, 2022
Accepted on April 13, 2022

ZDRAVKO MATIĆ
Croatian Military Academy “Dr. Franjo Tuđman”, Zagreb
zdravko.matic71@gmail.com

CONSTRUCTION OF THE RESIDENTIAL AND COMMERCIAL BUILDING OF NAPREDAK COOPERATIVE IN ZAGREB

Abstract

On the basis of unpublished archival material and recent literature, the author explored how the construction the Home of Founders of Napredak the skyscraper on the corner of Gajeva and Bogovićeve streets in Zagreb – began, proceeded and ended, the entire project of which was funded by the Central Administration of Napredak in Sarajevo. The architectural project including the cost estimates was made by distinguished architect from Zagreb, Stjepan Planić. It was approved on December 16, 1936 by the City Council of Zagreb and its vice-president Teodor Kaufman. Construction of the skyscraper begun in August 1936 and ended in October 1937. Certificate of occupancy, issued for the seven-story building with attic apartments in Bogovićeve street no. 1 constructed on the basis of building permit number 162. 909-XVI-1936. of August 5, 1936, was approved by the City Council on December 30, 1937.

Keywords: construction; residential and commercials building; Napredak; Cooperative; Zagreb; Sarajevo